

PROCESSOS DE DESMOBILITZACIÓ DE GRUPS ARMATS: EL CAS DE TERRA LLIURE

Una anàlisi de les causes que en van provocar la dissolució

*Treball de fi de carrera de la llicenciatura d'humanitats.
Ricart Vilaregut
Setembre 2001-juny 2002*

“Fruit de tot això, és el paper indiscutible que pren Terra Lliure com a motor de l’independentisme en general, car resta palès que en cap moment no pretén substituir altres formes d’organització popular, de les quals, en tot cas, és tan sols el complement indispensable. La lluita per la independència, la reunificació i el socialisme als Països catalans requereix també l’existència d’un moviment de masses ampli, d’unes organitzacions nacionals-populars d’abast sectorial, i d’uns partits polítics independentistes que aportin les peculiars visions a l’elaboració de l’estratègia i l’aplicació de les tàctiques escaients en cada moment.

Aquest panorama, que es podia considerar un somni l’any 1979, a causa de la tradicional divisió i fraccionament existents al si del nacionalisme català, esdevé avui en dia una realitat cada cop més afermada, i això en bona part es deu a l’aparició d’una petita organització armada, que amb escassíssims mitjans humans i materials fa témer a tota la classe política estatalista que els països catalans esdevinguin un nou Euskadi, amb una població quatre cops més gran, un territori molt més ampli, i una importància econòmica i estratègic-militar molt més rellevant”.

(Fragment extret del llibre “TERRA LLIURE 1979-1985” de Jaume Fernández Calvet)

Sumari-índex detallat

- 1. Introducció
 - *Presentació*
 - *Estructura + Metodologia*
 - *Aclariments*
- 2. Història abreujada de Terra Lliure i el MCAN:
 - *Orígens*
 - *Inicis*
 - *Evolució*
- 3. Causes principals que van motivar la dissolució
 - *Fragmentació i divisió del MCAN*
 - *Operació política d'ERC*
 - *Acció policial i judicial de l'Estat Espanyol*
- 4. Altres factors importants en la dissolució:
 - *Suport popular a la lluita armada i a la Independència*
 - *Referents intel·lectuals i polítics + cobertura mediàtica*
 - *Discurs, ideologia i estratègia*
 - *Funcionament intern i mimetisme Basc*
- 5. Conclusions + Síntesi
- 6. Bibliografia
- 7. Annexos
 - *Qui és qui al MCAN (llistat de sigles d'organitzacions)*
 - *Gràfiques i quadres*
 - *Anàlisi cobertura mediàtica*
 - *Assaig, Terra Lliure: terrorisme o lluita armada?*
 - *Galeria d'imatges independentistes*

1. INTRODUCCIÓ:

Tot seguit es farà la presentació, estructura i contingut del treball. Es donaran a conèixer la metodologia, les motivacions personals, l'interès acadèmic, les possibles vies de continuació, i totes les premisses vàries i acotacions que s'han de remarcar per a facilitar la lectura.

1.1 Presentació:

La qüestió de l'independentisme no institucionalitzat – i armat com és el cas –, ha estat, un tema realment poc tractat, diríem que fins i tot obviat en la història de la Catalunya recent. Molts llibres s'han escrit sobre el nacionalisme i l'independentisme català discutint-ne aspectes sobre passat, present i futur. Però hi ha un aspecte en tots aquests estudis que sempre ha estat tabú. I és el de la lluita armada a Catalunya. Les sigles FAC, OLLA, EPOCA¹ i menys mesura Terra Lliure, han esdevingut noms impronunciables, noms que fins i tot ens hem entestat en esborrar de la memòria col·lectiva del país. Aquest treball pretén treure mínimament de l'ostracisme la història del final d'una organització com Terra Lliure que, via ús de les armes, pretenia posar de relleu el tema de la independència de Catalunya en el primer pla de l'actualitat, endegant al mateix temps un procés de revolució socialista.

El títol escollit, *Processos de desmobilització de grups armats: el cas de Terra Lliure*, indica a la perfecció la intencionalitat final de l'autor pel que fa al seu estudi. I és, conèixer el cas de Terra Lliure i esbrinar si encaixa dins els processos de desmobilització de grups armats coneguts. Però per respondre aquesta pregunta, el que hem de saber són les causes i factors que en van motivar la dissolució. La recerca i l'anàlisi del treball doncs, ha estat encaminada cap a respondre principalment aquesta qüestió. D'aquí el subtítol *Una anàlisi de les causes que van provocar la dissolució*, vertader eix del treball que en forma de memòria presentem.

Aquest treball intentarà analitzar els aspectes i factors més importants que de manera més o menys directa van intervenir en aquest procés de dissolució per tal d'entendre millor aquests processos de desmobilització. I ho vol fer de manera interdisciplinària i utilitzant les diferents metodologies que ens donen les ciències socials. L'objectiu no és altre que, després d'un procés de recerca basat amb la bibliografia i treball de camp donar fe d'uns fets (descripció), explicar-ne els perquè i les causes d'aquests fets (anàlisi), per llavors emmarcar-ho dins l'àmbit de la Teoria de Resolució de conflictes².

Cal dir que no han sigut pocs els problemes que he tingut a l'hora d'elaborar i planificar el treball. El principal ha estat l'acotament del mateix. El tema escollit, per recent i per poc estudiat, és molt elàstic, i es podia estudiar des de molts vessants. Cada causa o factor estudiat donaria per fer, tan sols d'aquest punt, un treball exclusiu i molt més aprofundit que el que aquí es redacta de forma abreujada i sintètica. Em queda el consol, que sent perfectament conscient que l'opció de la quantitat ha anat en perjudici de la qualitat, he obert les portes per a aprofundiments posteriors. Dit això, aclarir que per part meua, li he donat més importància al COM fer el treball sobre del QUÈ en pot sortir. És a dir, m'ha interessat més aprendre a investigar, descriure i analitzar, que descobrir una hipotètica sopa d'all.

¹ Es recomana, per tal de facilitar la lectura, veure tot seguit l'annex "Qui és qui al MCAN: llistat de sigles del moviment independentista català"

² L'autor va cursar una Diplomatura sobre Pau i Resolució de conflictes a l'UAB, i és a partir dels apunts extrets d'aquest curs on intentarà emmarcar el cas de Terra Lliure

1.2 Estructura + metodologia:

El treball està estructurat en dues parts. La primera, triat l'objectiu i la pregunta a respondre, va consistir a informar-me abastament sobre Terra Lliure en concret, i el moviment independentista no institucionalitzat en general. I he cregut convenient de fer-ho a través de tota la bibliografia disponible, buscant a Internet i, sobretot a través de moltes converses que m'han permès de situar-me dins el context independentista, i esbrinar quines van ser les causes i factors que en van motivar la dissolució. I aquestes les he dividit en dos grans blocs:

Les causes directament relacionades amb la dissolució de Terra Lliure:

- La fragmentació del moviment independentista català i en particular la divisió interna del MDT.
- L'operació política d'Esquerra Republicana de Catalunya envers el moviment independentista no institucionalitzat.
- Les diferents accions policiaques i judicials de l'estat Espanyol amb la repressió pre-olímpica de 1992 com a colofó.

Altres factors importants relacionats en aquest procés de dissolució:

- L'insuficient grau de suport popular a la independència en general i el nul suport a la lluita armada en particular, de la societat catalana.
- La manca de referents polítics i intel·lectuals catalans que, junt amb la cobertura mediàtica, donà com a resultat un descrèdit i una pressió determinants.
- La precarietat i no actualització del discurs ideològic, tàctic i estratègic de Terra Lliure i del Moviment Català d'Alliberament Nacional (MCAN).
- L'organització i el funcionament interns de Terra Lliure - caracteritzats per l'amateurisme - i el mimetisme amb el Moviment Basc d'Alliberament Nacional

Ahora, s'ha de puntualitzar que tot aquest procés de dissolució de Terra Lliure, ni la seva pròpia existència i evolució, no es pot deslligar del context general de l'independentisme català contemporani (MCAN). Per explicar aquesta relació entre Terra Lliure i MCAN, em permetré la llicència d'utilitzar la metàfora del peix i la peixera que s'utilitza en l'argot especialitzat per explicar aquests processos d'alliberament nacionals. En efecte, entendrem el peix com a element que vol simbolitzar Terra Lliure, i la peixera com el moviment independentista català (MCAN). Tenim doncs que sense l'existència i cobertura de la peixera, no pot haver-hi peix, o ho té realment malament per subsistir. Així doncs la peixera és fonamental per tal que el peix es pugui moure³. D'aquí la importància d'estudiar conjuntament el MCAN i Terra Lliure, ja que no s'entenen l'un sense l'altre.

La segona part del projecte es fonamenta en l'exposició dels resultats de la recerca. En primer lloc explicaré breument la història de Terra Lliure, intentant combinar relat estricte amb anàlisi polític, per llavors anar directament a l'exposició de les causes i factors, seguint les dades obtingudes en el procés de recerca. S'acompanyarà cada apartat amb una entrevista transcrita íntegrament d'alguna persona implicada en la causa o factor descrita. Com que al llarg del treball ja haurem vist quines van ser les

³ Un parell d'exemples per entendre la metàfora serien l'intent d'il·legalització de Batasuna per part del govern espanyol i l'ocupació de Palestina per part del govern d'Israel. Tots dos volen carregar-se la peixera, l'un políticament i l'altre de forma física, per tal d'ofegar el peix (ETA i Hamas).

causes i factors que, en major o menor mesura, van ser determinants per a la dissolució, les conclusions ens serviran per explicar si aquesta dissolució de Terra Lliure es pot emmarcar dins els anomenats processos de desmobilització, seguint la Teoria de la resolució de Conflictes abans citada. La bibliografia i els diferents recursos utilitzats, així com els annexos necessaris per acabar d'entendre i justificar el contingut del treball, posaran punt final a la recerca.

Pel que fa a la metodologia, s'han combinat les fonts escrites amb les orals. És important doncs, tenir en compte les fonts orals, que han tingut un paper cabdal en el treball degut a la poca bibliografia disponible que hi ha en referència al tema estudiat.

En l'apartat 2, on es descriu la història de Terra Lliure la font principal i fonamental ha estat la escrita, utilitzant la bibliografia publicada sobre el tema. En l'apartat de les causes principals (3), les fonts escrites encara hi tenen un paper predominant, però necessitant cada vegada més les fonts orals. En l'apartat 4 - els factors importants per entendre el procés- m'he basat en les referències bibliogràfiques adients per a justificar les hipòtesis presentades; hipòtesis derivades de les converses, la bibliografia i l'anàlisi personal. Pel que fa a les disciplines utilitzades en el treball, aquestes han vingut principalment de l'àmbit de la ciència política, l'etnografia i la història. Per aquest motiu en la bibliografia es fa la distinció entre la bibliografia bàsica, bibliografia de l'àmbit de les ciències socials, i la que prové d'articles, revistes i entrevistes publicades.

Destacar la importància de les entrevistes realitzades amb criteris que provenen de l'etnografia (amb la tècnica d'història de vida) per tal d'ajudar a validar les hipòtesis que defenso en cada apartat. Les converses informals realitzades (25 en total) a actors que en diferent mesura han estat implicats en les causes i factors descrites en el treball⁴, m'han servit per a situar-me en el context independentista (per entendre'l), i sobretot per a extreure la informació necessària per elaborar el treball, les hipòtesis i les conclusions.

1.3 Aclariments:

Fins ara, tot allò escrit sobre Terra lliure i el MCAN ha estat fet des de dins del moviment independentista català. La meua visió doncs, serà d'algú que veu el moviment independentista des de fora, sense implicacions directes. Però per molt que no es tinguin implicacions directes, el fet de tocar un tema tant present en la societat catalana com és la seva qüestió nacional i, sobretot perquè el tema de la lluita armada és un tema que podríem qualificar com a "delicat", crec just pel lector que expliqui les meves motivacions i el que en penso del tema en qüestió.

En primer lloc, aclarir que per qüestions de biografia personal, qui escriu aquestes línies, ha estat molt interessat amb tot allò relacionat amb la política. Durant el meu període per la llicenciatura, la meua especialització, així com també els meus millors resultats acadèmics han anat indefectiblement cap a la història, la política i la filosofia. El fet d'haver cursat la diplomatura en Cultura de Pau i Resolució de Conflictes a l' UAB, i l'interès de continuar en un futur en l'estudi de processos de desmobilització de grups armats (per entendre'ls cada vegada més), completen les meves motivacions acadèmiques.

Però no és l'acadèmic, l'únic motiu. De fet n'hi ha dos més de motius: l'un ve derivat del deute personal amb temes relacionats amb la meua identitat social, cultural i

⁴ En l'apartat de la bibliografia podreu veure els noms i la situació política de totes les persones amb qui he mantingut conversa/entrevista (a excepció de les que m'han demanat l'anonimat)

nacional, oblidats, apartats i fins i tot bandejats en moments ja passats de la meua biografia. L'altre prové d'un fet ocorregut en la meua adolescència i que està directament lligat amb el treball.

El juliol del 1991, i estant un servidor amb els seus companys veient la televisió en el bar del poble, la presentadora anuncia que hi ha hagut la detenció d'un escamot de Terra Lliure que ha intentat fer explotar un artefacte explosiu davant el Tribunal de Menors de Barcelona. L'escamot detingut estava format per quatre joves de Roda de Ter i se'ls va aplicar la llei antiterrorista. Efectivament, aquests quatre nois eren companys molt relacionats amb el meu cercle d'amics, que tot i sabent que tenien ànsies independentistes – com la majoria dels que estàvem mirant la televisió- no haguéssim sospitat mai que arribarien tan lluny. Resultat: aplicació de la llei antiterrorista i un any de presó. Durant el judici es va poder demostrar que havien estat manipulats per una cèdula residual de Terra Lliure que, purament per qüestions estratègiques els havia convençut per ser, literalment, carn de canó.

Explicades les motivacions, anem pel que penso de la qüestió de la lluita armada. En primer lloc, expressar el més absolut respecte i admiració per tota dona i home que lluita per unes causes que al seu parer són justes i més en el context actual de post-modernitat amb la victòria de l'apatia, i dels valors estrictament materials en detriment de valors tant necessaris, com la justícia, la solidaritat i l'ètica personal i col·lectiva. En segon lloc, expressar el meu més absolut desacord per pràctiques armades i violentes que neguen la llibertat de persones i atempten contra un dels principis més bàsics i fonamentals com és el dret a la vida. I això va per tothom, sigui de la banda de l'estat com del costat dels qui pretenen amb pràctiques ja fora de lloc actualment, imposar per la força mètodes i ideals que són absolutament discutibles moral i èticament dins el context actual de societat rica i amb uns mínims bàsics coberts (no seria del mateix parer quan es lluita per una supervivència purament física).

Assenyalar la profunda impressió que he tingut de les persones entrevistades que defensen encara ara la lluita armada, arribant a la conclusió de la importància que té el context històric i la socialització política, a l'hora d'inclinar-se per l'acció violenta com a forma de reivindicació política. Pel que fa a tots els homes i dones que van militar a Terra Lliure- i per extensió a tothom que els justifica o dóna suport -, si bé puc arribar a estar d'acord amb el QUÈ defensaven, no ho puc estar amb el COM ho volien aconseguir. I fins i tot entenc perfectament les seves motivacions i les seves ànsies d'aconseguir el reconeixement d'una nació amb estructures pròpies i capaç de decidir per si mateixa. Cal recordar que aquesta nació que es reivindica, és víctima d'un altre estat que si bé es dins un organisme internacional com l'ONU que reconeix el dret de tots els pobles a l'autodeterminació, aquest no li concedeix la més absoluta possibilitat d'exercir aquest dret.

Per últim, agrair a totes les persones que, de manera voluntària (i de vegades no tant) m'han ajudat a desenvolupar aquest treball. Estic parlant de persones que han opinat i col·laborat en el treball, consultors i tutors que l'han corregit i esmenat, coneguts que m'han donat telèfons i contactes, amics que m'han encoratjat i animat i sobretot, companys de pis que han aguantat el meu autisme durant els "nou mesos d'embaràs", que he fet servir abans no he "parit" la criatura.

2. HISTÒRIA ABREUJADA DE TERRA LLIURE

En aquest apartat es vol fer un breu repàs dels orígens, l'evolució i el final de Terra Lliure, emmarcat dins el context del Moviment Català d' Alliberament Nacional (MCAN), ja que no es poden entendre l'un sense l'altre. La qüestió del franquisme, de la transició, i dels antecedents armats a Catalunya hi tindran una cabdal importància. Pel caràcter introductor i de context d'aquest apartat, farem una síntesi resumida, dels treballs realitzats per els tres únics autors que han treballat la història de l'independentisme Català de caire combatiu i no institucionalitzat. Ens referim al periodista David Bassa, l'ex-militant de Terra Lliure, Jaume Fernández Calvet, i l'intel·lectual proper a ERC, Jaume Renyer.

2.1 Orígens:

El naixement de Terra Lliure estrictament com a organització armada que lluita per l'alliberament nacional i de classe es dona a conèixer públicament – oficiosament no està clar⁵ – a l'acte celebrat al camp nou de Barcelona, el 24 de juny de 1981, en defensa de la llengua i cultura catalanes convocat per la recent creada Crida a la solidaritat. Allà, el recent creat CSPC (Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans) va desplegar una pancarta amb el lema “Libertat Patriotes Catalans” i van repartir milers de fullets amb el primer manifest de l'organització Terra Lliure⁶. Però aquesta organització no surt del no res, sinó que és fruit d'una història de lluita i reivindicacions independentistes que, força desconeguda, és cabdal per entendre els orígens de Terra Lliure i el MCAN.

Jaume Fernández Calvet, militant i activista de Terra Lliure i autor des de la presó del llibre “ **Terra Lliure (1979-1985)** ”⁶, cerca els orígens de Terra Lliure en els antecedents històrics del nacionalisme català més radical. Aquest autor els situa en el moviment revolucionari del primer terç del segle XX , marcat per l'hegemonia absoluta de l'anarco-sindicalisme que ja tenien, segons diverses fonts, moviments reivindicatius de caire nacionalista (Salvador Seguí, el Noi del Sucre, es declarava clarament independentista). Alhora, fets com el Complot de Garraf comandats per Daniel Cardona o l'intent d'invasió des de Prats de Molló protagonitzats per Macià, avalen l'existència d'aquests antecedents. Passada la guerra civil diversos grups de caire nacionalista s'uneixen per constituir el Front Nacional de Catalunya (FNC), considerat per l'autor com el tronc comú des d'on arrenca la pràctica totalitat de l'independentisme català combatiu de finals del segle XX.

A rel dels fets del maig de 1968 a París, es produeixen tot un seguit d'escissions que abracen a totes les esquerres de l'Europa occidental. Aquesta crisi arriba també al nacionalisme català, amb l'escissió dels sectors més joves del FNC, que constitueixen el determinant Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN). Cap a l'any 1970, apareix una altra organització anomenada FAC (Front d'Alliberament de Catalunya), que estableix com principis genèrics l'independentisme i el socialisme. El FAC estableix contactes esporàdics amb

⁵ No hi ha consens entorn a la data oficial del naixement de Terra Lliure . Veure David Bassa, 1994. *El naixement de Terra Lliure*. Departament d'història de l'UAB

⁶ Veure figura A en l'annex “ Galeria d'imatges independentistes “

⁶ Jaume Renyer, 1994. Catalunya Qüestió d'estat. 25 Anys d' Independentisme Català. Lleida. Editorial El Jonc

organitzacions de caire armat com els anarquistes MIL (Movimiento Ibérico de Liberación) o l'Organització de Lluita Armada (OLLA) que en determinaran la seva orientació armada. L'any 1974 es produeix l'escissió dins el PSAN, que dona lloc al PSAN provisional, més partidari de la lluita armada, el qual signa un acord de col·laboració amb ETA Pm i amb la Unión del Poble Gallego per ajudar-se en l'avenç dels moviments revolucionaris d'alliberament de llurs nacions respectives⁷

El mes de maig de 1977 es produeix a Barcelona l'assassinat de l'industrial Josep M. Bultó i Marqués. Un escamot li col·loca un artefacte explosiu al pit i li exigeix el lliurament d'una quantitat de diners a "canvi" de facilitar-li la combinació per desactivar l'artefacte. És la primera acció d'una organització anomenada EPOCA, considerada com l'antecedent directe de Terra Lliure. Aquest fet és determinant en la formació de Terra Lliure i de tot l'independentisme modern perquè arran de la detenció dels presumptes autors del Cas Bultó, es realitzen una sèrie de manifestacions de suport agrupades en una nova organització antirepressiva anomenada Socors Català.

A primers de novembre de 1977 es celebra a Barcelona la primera Conferència d'organitzacions d'Esquerra Independentista⁸, on es van posar les bases del nou moviment independentista català. És a partir d'aquest moment, on es pot considerar que comença una altre època on l'independentisme català ja no haurà de lluitar i oposar-se a un franquisme, sinó a una democràcia plenament reconeguda internacionalment.

2.2 Inicis:

Si en l'apartat anterior ens hem centrat a buscar els orígens, ara ens centrarem a descriure els inicis, tot explicant el perquè de l'aparició de Terra Lliure i el MCAN. Ho farem a través dels treballs "***L'independentisme Català (1979-94)***"⁹ i "***La Traïció dels Líders***"¹⁰ que ens donen, respectivament, una interpretació més directe i actual del naixement de l'organització, així com un relat sobre la Transició a Catalunya i el paper que hi va jugar-hi l'Assemblea de Catalunya.

Els autors del llibre ***L'independentisme Català (1979-94)*** situen el naixement de Terra Lliure en l'etapa 1971-75 quan el franquisme estava agonitzant i es constitueix l'Assemblea de Catalunya com a catalitzador de les aspiracions nacionals catalanes. En efecte, la mort del General Franco el novembre de 1975 semblava presagiar importants canvis per a Catalunya i la resta de l'estat espanyol. Nombroses lluites populars, encapçalades per un potent moviment obrer i un moviment estudiantil molt dinàmic, estaven confluint en el plantejament d'una ruptura democràtica que afavorís l'adveniment d'un règim polític que havia d'acompanyar les llibertats individuals i col·lectives amb avenços econòmics i socials. Aquesta confluència va portar a la constitució, el 7 de novembre de 1971, de l'Assemblea de Catalunya, que reivindicava en el seu ideari la Llibertat, l'Amnistia i l'estatut d'autonomia. No és d'estranyar doncs, que d'entre importants sectors populars es tingués la convicció que l'acabament del franquisme havia de representar, per mitjà d'una "ruptura democràtica", un pas important per avançar en un alliberament nacional i social pel qual es lluitava (*V. autors, 1995: 25*).

⁷ Cal aclarir que aquest fet no es del tot clar, doncs dirigents de Terra Lliure ho han desmentit sempre. A l'apartat 4.4 d'aquest mateix treball aprofundim en la qüestió.

⁸ A la Conferència hi van participar FNC, PSAN, PSAN-P, MUM, GENI, Socors Català, JSAN, JRC, CCC, i CCL (veure l'annex " Llistat de sigles de l'independentisme català")

⁹ Varis autors, 1995. *L'independentisme Català (1979-94)*. Barcelona, Llibres de l'índex

¹⁰ Xirinacs, Lluís M. (1994) *La Traïció dels líders*, Vol II, Llibres del Segle, Girona

Però els trets no van anar per on volien aquests sectors més partidaris de la ruptura. L'evolució de l'assemblea de Catalunya, conformada i dirigida pels principals partits polítics aleshores dominants fou ben diferent de la ruptura "pressuposada" i derivà cap a una simple i controlada transició. La instauració d'un règim parlamentari presidit per una monarquia continuista junt amb una insuficient renovació de les estructures político-administratives del franquisme, no permetien el dret a l'Autodeterminació¹¹. Al mateix temps s'aprovaven unes normes socials - els Pactes de la Moncloa - que deixaven en paper mullat les reivindicacions del sindicalisme obrer. Així doncs, els dos objectius principals de l'independentisme tant català com Basc, que eren la reivindicació d'un estat propi i l'alliberament nacional, social i de classe quedaven profundament escapçats (V. Autors, 1995: 34).

Tenim doncs, que segons aquests sectors independentistes l'Assemblea de Catalunya, màxima expressió de la reivindicació de ruptura democràtica envers l'Estat Espanyol, que gran part dels partits catalans havien reivindicat com a objectiu immediat a la mort del dictador, era liquidada sense haver assolit els seus objectius[©]. En aquells moments, "*calia començar a definir una nova estratègia, no reformista, que s'enfrontés de manera eficaç a l'estat burgès que dominaria l'escena política a partir de llavors*" (Fernández, 1986: 17)

Amb aquesta finalitat el PSAN-Provisional - entre d'altres -, impulsà la creació del Comitè Català contra la Constitució Espanyola, que va ser el primer pas cap a l'articulació de l'independentisme combatiu i revolucionari als Països catalans. El segon pas fou la creació d'una organització militar que segons es pot llegir en el Llibre **Parla Terra Lliure**¹² "*fos capaç de dinamitzar la lluita, d'obrir nous fronts d'acció, d'aguditzar les contradiccions del poder, combaten, amb les armes si fes falta, les agressions continuades contra el poble català*" (Sastre, 1998: 32). Per això, tots aquests simpatitzants independentistes, procedents de diferents organitzacions polítiques, i decebuts per l'evolució del procés de l'Assemblea de Catalunya, van posar fil a l'agulla. Cap a la tardor de l'any 1978 va néixer una nova organització anomenada posteriorment Terra Lliure.

2.3 Evolució:

A partir de l'aprovació de la Constitució i dels estatuts d'autonomia que se'n deriven, la reestructuració del poder polític a nivell estatal consisteix en el manteniment de la seva unitat, deixant accessible l'espai institucional democràtic als nous partits nacionalistes amb el compromís que garantiran l'ordre en els respectius territoris autònoms. Sempre però, mantenint els espais de poder determinants en mans de la Corona i l'Exèrcit.

Per a les forces polítiques que anaven més enllà d'aquest marc predeterminat, els quedaven dues opcions: acceptar el nou context constitucional i autonòmic, intentant-lo canviar-lo des de dins, o bé situar-se al marge de les institucions i el sistema establert, amb tot allò que comporta de desgast ideològic, d'esforç per a mobilitzar la població, amb una manca de recursos i infraestructura¹³, que en

¹¹ **Article 2:** "La constitución se fundamenta en la indisoluble unidad de la Nación española, patria común e indivisible de todos los españoles, y reconoce y garantiza el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran y la solidaridad entre todas ellas".

[©] Vegeu la figura B en l'annex "Galeria d'imatges independentistes"

¹² Carles Sastre, 1998. Parla Terra Lliure (pag 23): Els documents de l'organització armada catalana. Lleida, Editorial El Jonc

¹³ Recordem que amb els *Pactes de la Moncloa*, l'estat financïa els partits polítics i sindicats que accepten la Constitució i el parlamentarisme.

determinen la seva evolució. L'independentisme català doncs, es trobava en un atzucac on la base i les característiques del moviment d'alliberament nacional s'havien de definir totalment a partir del nou panorama polític (V. *autors*, 1995: 55).

Es pot classificar l'evolució del moviment independentista en tres etapes ben diferenciades. La primera correspon als anys 1980-84, quan es crea Terra Lliure i el conjunt d'organitzacions sectorials que dinamitzaran sobre bases alternatives l'opció radicalment independentista, directament enfrontada al bloc constitucional - autonomista. Es tracta d'una fase ascendent, d'acumulació de forces, a l'ofensiva, i on la teoria de la lluita armada té cada vegada més incidència amb accions tan rellevants¹⁴ com el segrest i posterior tret a la cama de Jimenez Losantos, un dels promotors del "Manifiesto de los 2300 " contra la llengua catalana el maig del 1981.

Cal remarcar en aquesta fase, la importància d'organitzacions com CSPC (Col·lectiu de suport als Presos Catalans), la recent creada IPC (Independentistes dels Països Catalans) , el PSAN i el PSAN-Provisional, com a motors d'aquest incipient MCAN. El convenciment d'aquests sectors es va centrar en la necessitat d'unificació d'esforços en el projecte independentista, que podia revertir en un augment de l'audiència entre el poble així com en un reforçament en el camp organitzatiu.

El segon període és el corresponent als anys 1984-88, quan es produeix la difusió social de l'independentisme més enllà dels cercles organitzats, i quan Terra Lliure desplega la major activitat aconseguint la màxima difusió social (Renyer,1994: 43). Aquestes accions/actuacions de Terra Lliure, que apareixia com a símbol de voluntat rupturista i de fermesa combativa, més la lluita per la solidaritat impulsada pels CSPC havien ajudat a desplegar un important moviment polític de suport, que es va materialitzar amb l'aparició de l'MDT l'estiu del 1984. Moviment que, a partir de l'estiu del 1985 esdevindria la casa comuna de l'independentisme combatiu, ja que aplegava aleshores un gran nombre de militants independentistes i de les organitzacions polítiques capdavanteres del moment, com PSAN i IPC.

En el context de l'anomenat independentisme sociològic els avenços també eren evidents. L'Onze de setembre de 1985 la Crida va aplegar 40.000 persones (10.000 segons la policia), i la diada de Sant Jordi de l'any 1986 va ser també molt concorreguda. El punt àlgid però va ser l'11 de setembre del mateix any on fins i tot diaris estatals com El País van publicar titulars com: " *Los independentistas protagonizaron la Diada en la calle*" o bé, " *30000 personas en las manifestaciones radicales*"¹⁵.

Aquesta etapa va coincidir amb una procés de desencís generalitzat cap als partits de caire reformista i on la sensació de la societat civil no era d'anar cap endavant sinó més aviat al contrari. Reapareix el cas Banca Catalana, CiU treu l'eslògan " *Una altra forma de fer Espanya*" amb una clara intenció d'entrar a formar part del govern espanyol, es declaren inconstitucionals alguns articles de la Llei de Normalització Lingüística, el director general de TVE es nega a cedir la xarxa a TV3.... Tot plegat porta a l'embranchida de l'independentisme que agafa força, sobretot al carrer¹⁶, i començava a estendre la seva influència directa més enllà de les organitzacions que encapçalaven el moviment (V. *autors*, 1995: 45). Curiosament, i quan semblava que el suport popular anava creixent es produí, a partir de l'any 1987, el començament de la fragmentació i divisió de l'independentisme organitzat. En aquests anys sorgeixen al

¹⁴ A l' AVUI del 18-5-1981 és dona molta cobertura a aquesta acció donant a conèixer públicament la existència d'una nova organització armada independentista

¹⁵ El País (12-9-1987)

¹⁶ Veure figures C i D a l'annex "galeria d'imatges independentistes"

si del MDT les diferències entre els dos corrents del moviment. Diferències de concepció política, i ideològica que provocaren l'escissió en el si de l'organització; escissió que es traslladà a tot el moviment independentista en general i a Terra Lliure en particular.

La tercera etapa (1988-1992), la situació política als Països Catalans, a partir sobretot del 1989, ve marcada d'una manera important per una nova conjuntura internacional. Concretament ve determinada pels grans canvis que tenen lloc a Europa, amb la caiguda dels règims soviètics de l'Europa de l'Est i d'una manera general, en el reforçament de l'hegemonia indiscutible dels EUA després de la davallada de l'URSS. Alhora, les nacions anteriorment sotmeses reclamen els seus drets i les més insistents i preparades ¹⁶ ho aconsegueixen. És l'etapa també del canvi de posició d'Esquerra Republicana de Catalunya, on amb el seu congrés celebrat a Lleida el 1989, es declara obertament independentista i intenta, amb una operació política tan polèmica com efectiva, d'aplegar tot el moviment independentista a l'entorn del partit. Es volia arrossegar l'independentisme combatiu cap a posicions parlamentaries, amb la contrapart de la radicalització de la proposta amb l'actitud del partit en qüestió, cap a posicions netament independentistes.

La repercussió d'aquest canvi profund en la perspectiva de les lluites d'alliberament nacional d'Europa, té conseqüències directes en el cas del moviment independentista català, de dues maneres diferents. En un sentit ens trobem amb el fet que entre la societat catalana augmenta la sensibilitat nacional, al entorn del dret a l'autodeterminació. En l'altre, l'Estat Espanyol, davant de l'onada de noves independències i aquesta creixent reivindicació del dret a l'autodeterminació, es llança a una ofensiva repressiva intensa i determinant contra l'independentisme català.

Tenim doncs que la divisió interna del MCAN, l'operació política d'ERC i la repressió de l'estat espanyol, són els causants directes pel que fa a la dissolució objectiva de Terra Lliure i de tot moviment armat a Catalunya. Però al meu entendre hi ha també d'altres factors que sinó fonamentals, sí molt importants per entendre tot el procés de dissolució. Aquests factors i els altres, els exposarem tot seguit.

Pel que fa al MCAN i a l'independentisme combatiu en general, aquest s'està reorganitzant al voltant del que s'anomena com a Procés de Vinaròs, format per una confluència de partits i de persones de diversos àmbits per tal d'endegar un moviment semblant al que podia haver estat l' MDT. Pel que fa a la lluita armada tot i que en aquests moments no existeix, ni està present en l'imaginari independentista, és cert que en més d'una entrevista (per part de persones que no volen ser citades) se'm va contestar amb frases com " *a tu qui t'ha dit que Terra Lliure s'ha dissolt*" o bé " *la lluita armada a Catalunya tan sols està adormida*". Tot i que la conjuntura internacional post 11 de setembre de 2001 més les conclusions que exposarem en aquest treball no permeten fer-ne massa cas d'aquestes paraules, fariem bé de tenir-les en compte.

¹⁶ Estònia, Letònia i Lituània esdevenen independents a partir de referèndums realitzats entre febrer i març de 1991

3. CAUSES PRINCIPALS DE LA DISSOLUCIÓ

3.1 Divisió i fragmentació del moviment independentista català

Una de les causes principals observades en la recerca, és aquesta fragmentació i atomització de l'independentisme català. L'escissió del MDT (Moviment de Defensa de la Terra) considerat el braç polític de Terra Lliure, afectà greument la unitat d'acció de l'organització. S'intentarà explicar-ne els perquè de l'escissió, així com i de quina manera va afectar Terra Lliure.

L'atomització, la fragmentació i la divisió ha estat una constant històrica dins el moviment independentista català contemporani¹⁷ esdevenint una de les causes principals de la situació actual de l'independentisme¹⁸ i la causa més directe i objectiva pel que fa al cas que estudiem. No és estrany però, la fragmentació dins el moviment independentista català. Més aviat es una constant històrica, però costa d'entendre que aquest nou independentisme tant fort i cohesionat al principi, es pogués fragmentar i dividir tant ràpidament a primeres de canvi. Efectivament, a partir de 1984, i a rel de l'aparició del MDT com a eix vertebrador polític del moviment independentista català, aquest va assolir una de les majors quotes de popularitat i difusió social mai aconseguides¹⁹. Però de manera progressiva i a mesura que el MDT guanyava pes com a referent polític i social, aquest creixement no es va acompanyar d'una, organització i maduresa política suficient per a consolidar el moviment independentista (Renyer, 1994: 89).

Com ja s'ha apuntat en el capítol anterior, l'MDT es va crear a rel de la confluència de dos grans corrents independentistes que eren el PSAN (Partit Socialista d'Alliberament Nacional) i l' IPC (Independentistes Països Catalans); dos grans corrents amb uns líders i unes idees molt predeterminades que mai van arribar a unificar-se, i en certa manera ni tan sols tolerar-se.

El politòleg Angelo Pannebianco, en el seu treball **Modelos de Partido**²⁰ ja assenyala la importància del moment fundacional de tota organització o moviment polític que en determina la seva evolució. Concretament ens diu que *“la manera en que es reparteixen les cartes en la fase originària d'una organització i en els moments immediatament posteriors, condicionarà la vida de la organització al llarg de la seva evolució”* (Pannebianco, 1990:16.). En un altre paràgraf, Pannebianco comenta que *“ les opcions polítiques posades en pràctica per els pares fundadors així com els primers conflictes per el control de l'organització deixaran un petjada inesborrable”* (Pannebianco, 1990: 37) . Com podem veure, el paral·lelisme amb la formació del MDT, amb les dos grans corrents fundadores lluitant per imposar seu discurs teòric, és evident i alhora fonamental per entendre tot el conflicte posterior. El fet diferencial del MCAN va ser la rapidesa i visceralitat en que es va desenvolupar el conflicte, amb una inflexibilitat desmesurada dels respectius líders en la defensa de les seves postures.

¹⁷ Veure l'evolució del moviment independentista català contemporani en aquest quadre publicat a la Vanguardia el 22-2-02 a l'annex “ gràfiques i quadres “

¹⁸ En una enquesta recollida en la pagina WEB més visitada de l'independentisme català (llibertat.com) la causa més important assenyalada és la divisió de l'independentisme. Veure gràfica dins l'annex “quadres i gràfiques”

¹⁹ Informació extreta dels diaris de l'època consultats i de les converses realitzades.

²⁰ Angelo Pannebianco, 1990. *Modelos De Partido*. Madrid, Alianza Editorial

Continuant amb el relat específic del procés de divisió, ens trasllem ja al 1986. Al llarg d'aquest any es va anar teoritzant per part d'una de les dues corrents que dominava l'MDT (el PSAN) la idea de crear un Front Patriòtic que s'adreçés al conjunt de la població catalana, sense fraccionaments, estratègicament interclassista, i renunciant a postulats anticapitalistes i de lluita de classes. S'hauria de distingir clarament entre els autonomistes – als quals es podia només criticar- i els espanyolistes – als quals s'havia de combatre -, de cara a captar les bases dels primers (V. autors, 1995: 103).

La proposta estava sistematitzada en quatre punts i es basava en l'intent de captar aquest independentisme sociològic creixent destacant-ne els referents patriòtics. Més com a una reacció alternativa contra aquestes posicions, que com un projecte polític ben definit, es va anar creant, a partir de les posicions discrepants, una ponència que s'oposava frontalment a aquesta política i que es va titular “ *Per una política independentista i de combat*”. En l'elaboració d'aquesta ponència hi van intervenir els sectors que venien dels Independents del Paísos Catalans (IPC), l'altre gran corrent del MDT. Aquest sector considerava que l'independentisme no es podia limitar a una simple reivindicació en abstracte; calia configurar un nou model de societat tot fent propostes que anessin adreçades estrictament al conjunt de classes populars catalanes. Per això “ *calia que l'MDT s'arrelés socialment, que s'enfortís l'organització i que es produís una maduració política, potenciant al màxim el component ideològic*” (V. autors, 1995: 105) . Analitzant les dues estratègies, es fa estrany que les dues posicions no poguessin arribar a un acord, dada que ens fa veure aquesta tendència fragmentaria de l'independentisme català.

Les dues postures estaven clares i el xoc estava a punt de produir-se. I es produí en la primera part de la II Assemblea Nacional celebrada a principis de 1987. La ponència guanyadora va ser la del IPC, però la impossibilitat de discutir les esmenes d'aquesta, van fer que es convoqués una segona part de l'Assemblea. Els dos sectors ja no tornarien a trobar-se en una mateixa reunió general. A la Coordinadora Nacional posterior, la direcció de l'MDT controlada per el PSAN (l'opció interclassista) va convocar, de manera irregular, la segona part de l'Assemblea a València, on tenia més simpatitzants. Aquesta Coordinadora va ser impugnada per una bona part de la militància que va decidir aleshores fer la segona part de l'assemblea a Barcelona. A partir d'aquí els fets es van desbordar i el subjectivisme, i l'enfrontament van ser la nota predominant de les relacions entre ambdós sectors (V. Autors, 1995: 112). En aquest enfrontament cal afegir-hi una conseqüència cabdal segons Jaume Renyer “ *la divisió de l'MDT va repercutir també al si de les organitzacions sectorials de l'independentisme combatiu. Així, les organitzacions sectorials com l'AIEU, el GDL i els CSPC²¹, van veure com les seves sigles es duplicaven de la nit al dia o desapareixien com a referents unitaris*(Renyer, 1994: 97). Les divisions i fragmentacions ben aviat es feren públiques arribant a nivells inimaginables anys enrera, com ho demostra l'esbatussada general que hi hagué l'11 de setembre de 1987 al Fossar de les Moreres sorgida a rel d'una discussió per la possessió de les tarimes i l'ordre dels parlaments.

En aquest trencament, hi van coincidir dos elements d'enfrontament. Un de tipus personalista, barrejat i camuflat en conflicte polític, i on a causa de la manca de maduresa política van fer afluir diferències i posicionaments que “bullien” de feia massa temps. Aquest tipus d'enfrontament són els que van omplir de radicalitat el debat i van provocar que el trencament no es pogués produir de forma més o menys racional, de manera que no predominessin les recriminacions personals abans que

²¹ Veure l'Annex “ Llistat de sigles del moviment independentista “

les discussions ideològiques (V. autors,1995: 31). L'altre element d'enfrontament va ser el "subjacent" en tota organització política, amb la recerca inherent de poder. Tal i com també assenyala Pannebianco en el seu treball, "*la recerca o la defensa del poder és un component essencial que hi ha en la base de tots els conflictes que es produeixen contínuament en TOTES les organitzacions sigui quina sigui la categoria i el tipus de l'organització*". (Pannebianco, 1990: 14)

Alhora, també es va produir també una incapacitat de les direccions i la militància propera a l'organització, per explicar el contingut de les diferències al conjunt de la gent que es movia a l'entorn de l'MDT, on els simpatitzants s'assabentaven dels fets més per la premsa que per la relació amb la direcció. Això els portà a quedar-se realment desconcertats per la situació de baralla interna de les diferents cúpules, portant a la desmobilització de tot el MCAN. Terra Lliure tampoc es va escapar de la divisió, patint una escissió que l'afectà greument – concretament partir de 1989 amb Terra Lliure III i IV assemblea - tot i les seves primeres crides a la unitat²². Efectivament, aquestes crides es van compaginar amb intenses negociacions amb les organitzacions independentistes per restablir fórmules de coordinació i superar la divisió del MDT, negociacions que no van arribar a bon port.

La divisió efectiva es produeix amb la convocatòria de les eleccions europees de 1989, on els plantejaments del front Patriòtic (l'opció interclassista del PSAN), són recollides per la candidatura de Catalunya Lliure. Paral·lelament el sector encapçalat per l'IPC, endega un procés d'integració del moviment independentista al voltant d'una organització socio/política més àmplia anomenada Assemblea d'Unitat Popular. I si l'altre sector demanava el vot per Catalunya Lliure, aquest sector demanava el vot per la candidatura basca d'Herri Batasuna. Així doncs, a partir de 1989-90 cohabitaven dues plataformes populars dins l'àmbit independentista català no institucional i dues Terra Lliures dividides en les III i IV assemblees. La divisió total i absoluta, i sense albirar-ne possibilitats de posteriors reconciliacions, ja era efectiva.

Cal remarcar que aquesta divisió i atomització també és característica de tot el moviment de l'esquerra internacional post-comunista, i del recent moviment mal anomenat anti-globalització, per posar un parell d'exemples. Forma part d'aquesta gènesi crítica – hipercrítica segons alguns autors²³ - dels militants que tenen ideologia d'esquerres on la discussió, el matís i la manca de disciplina formen part indissoluble del mateix discurs.

Però d'altra banda aquesta divisió no es dona, per exemple, en el Moviment Nacional d'Alliberament Basc, que és un dels referents en el qual es volia emmirallar el MCAN. Una de les raons d'aquestes freqüents divisions generalitzades dins del context de moviments nacionals d'alliberament, ve derivat de la gestió de la disciplina i l'autoritat dins del mateix moviment. En efecte, si bé en algun text del MCAN ja es diu explícitament que no es permetran dissensions, ni crítiques estructurals, no hi havia mecanismes de repressió (per la mateixa feblesa del moviment) i coerció per tal de no permetre aquestes lògiques dissensions en tot grup humà. Aquests mecanismes de repressió i coerció sí que es donen per exemple en el Moviment Nacional d'Alliberament Basc (recordem el cas Yoyes), tal i com explica el periodista Antoni Batista en el seu llibre **Euskadi sin prejuicios**.²⁴

²² Veure l'Alerta del novembre de 1986 titulat *Terra Lliure a la II Assemblea del Moviment de Defensa de la Terra* (compilat al llibre *Parla Terra Lliure*)

²³ Veure article de Susan George a la Vanguardia el 12-3-2001, que parla sobre la diferencia entre crítica i hipercrítica dels moviments "anti - globalització ".

²⁴ Batista Antoni, 2001. "Euskadi sin Prejuicios". Barcelona, Plaza Janés editors

Una altra explicació la podem trobar dins mateix de l'estructura organitzativa del MCAN. En efecte, en el cas de l'independentisme català es produïa una dissociació entre militants de base, poc formats, amb uns dirigents més formats políticament (comparativament). No hi havia doncs, com en els partits polítics i/o organitzacions consolidades uns quadres intermitjos que facin de pont entre els dirigents i les bases. Això provoca que en un moment donat, si existeix una divergència ideològica, l'opció envers una determinada postura es pot polaritzar extremadament, sense possibilitat d'una tercera via capaç d'exercir la seva influència.

En el cas del MDT, aquesta divergència ideològica envers l'estratègia a seguir, augmentà la seva projecció a causa del caràcter fortament personalista dels líders que es posicionaven per les diferents opcions, obligant a les bases a decidir-se per una de les dues. I aquestes bases no tenien la maduresa i formació política necessària, alhora que no hi havia els canals de comunicació, ni interns ni externs, que poguessin generar un debat que acostés les dues posicions.

Així doncs, personalismes, sectarismes, indefinició ideològica i en definitiva, falta de maduresa política, són factors determinants que expliquen aquestes fragmentacions i divisions del MDT.

Aquest fragment d'una carta oberta d'un integrant de Terra Lliure, reflexionant sobre el que va passar és prou explícita:

“ S’ha tingut una visió excessivament tancada, unidimensional i patrimonialista, que ha desembocat en uns posicionaments quasisectaris en què s’han barrejat impròpiament aspectes personals, i s’ha donat massa importància al lideratge, qüestió que ha acabat per generar una veritable por al poder polític i ha convertit les organitzacions independentistes en petites forteses sense finestres²⁵”.

²⁵ Fragment de la introducció de Carles Sastre publicada al llibre “Parla Terra Lliure”.

3.2 L'operació política d'ERC envers el moviment independentista català no institucionalitzat:

La pujada al poder d'Àngel Colom, reconegut independentista al capdavant d'ERC va comportar una operació política centrada en l'intent d'aglutinar tot el moviment independentista amb un projecte únic i integrat dins el parlamentarisme i el sistema democràtic establert. L'acceptació per part de Pere Bascompte - un dels líders de Terra Lliure- ,de dissoldre l'organització provocà un daltabaix en forma d'escissions i enfrontaments personals dins Terra Lliure. Explicarem què va passar, quines motivacions hi havia, i quines conseqüències va tenir.

Dins el context general de desenvolupament de la democràcia espanyola constituïda a partir d'un sistema parlamentari representatiu i amb el moviment independentista ja totalment dividit, apareix la figura de l'Àngel Colom, fundador de la Crida a la solidaritat, i reconegut pacifista. Aquest polític, després de la dissolució de la Crida, ingressà a Esquerra Republicana de Catalunya, partit consolidat i ambigu, tant per la seva trajectòria catalanista, com per la seva importància en la consolidació del projecte autonomista encapçalat per Convergència i Unió²⁶. Aleshores ERC estava encapçalat per Joan Hortalà, polític amb una concepció molt laxa en el tema de l'Alliberament Nacional Català, i amb una opció ideològica de caire totalment liberal. Durant el Congrés de Lleida, Àngel Colom ajudat per la línia més socialdemòcrata del partit (provinent la majoria del PSAN "moderat"), es posà al capdavant del partit, amb el compromís d'aplegar tot l'independentisme no institucional i rupturista cap a posicions emmarcades dins el context democràtic i parlamentari. Tenim doncs, Àngel Colom com a actor principal i fonamental d'aquesta operació política, fonamental per la futura dissolució de Terra Lliure.

En què va consistir exactament aquesta operació política? Per analitzar-ho ens hem de situar al 1989 amb un MCAN dividit per les dues opcions clarament enfrontades i amb una Terra Lliure també ja escindida en les III i IV assemblees. Així doncs, tenim dos plantejaments diferents a l'hora de seguir l'evolució del MCAN en relació a ERC. Deixarem de banda l'estratègia del sector MDT-IPC perquè és la que va seguir amb les tesis originals de lluita popular i resistencialisme, per centrar-nos en l'opció MDT-PSAN, més partidària del camí interclassista.

El juny de 1991 es publica a l' **Alerta** el document titulat " *Davant el procés d'unitat Europea, l'opció democràtica cap a la independència*²⁷", elaborat després de converses de Colom amb dirigents de Terra Lliure propers al PSAN i personalitzats en la persona de Pere Bascompte, que portarien a la roda de premsa conjunta on s'anunciava la dissolució de Terra Lliure. Efectivament, la conjuntura nacional i internacional, l'augment d'un independentisme sociològic i plural, junt amb el cansament de la militància provocat per la divisió i gènesi pròpia del MCAN²⁸ van ser determinants en el canvi radical de l'estratègia de Terra lliure, que passava de la propaganda armada, a una via més integrada en les institucions, alhora que matisadament rupturista (aquesta era la gran promesa de Colom) amb l'estat espanyol.

²⁶ ERC va ser fonamental en les eleccions del 1980 al donar suport a CiU alhora de formar majoria i governar el Parlament de Catalunya.

²⁷ L'Alerta era el butlletí intern de l'organització. Aquest document citat està compilat en el llibre Parla terra Lliure de l'editorial El Jonc

²⁸ Vegeu capítol 4.3 d'aquest mateix treball

Aquest fragment del document abans referit es prou explícit de la nova situació: *“Terra Lliure creu que per primer cop, i en tant que duri l’actual període obert de recomposició europea, existeix la possibilitat real d’accedir a la independència a través de l’autoproclamació democràtica que un dia poden realitzar les institucions catalanes, i que pot expressar majoritàriament el nostre poble “ (Sastre, 1998: 229).* Pel que fa al tema de la lluita armada – punt fonamental en tota l’operació política - podem trobar en aquest mateix document un fragment implícit sobre la renúncia *“ les diverses formes de lluita són mitjans per aconseguir els objectius bàsics, i que sense discutir la legitimitat de cap d’elles, cal utilitzar la que millor escaigui a cada moment històric “ (Sastre, 1998: 232)*

El viratge era radical i suposava la automàtica desaparició del grup armat i del trasllat d’un important sector de l’independentisme combatiu cap a ERC, deixant de banda l’opció del partit polític creat dins del MCAN, que era Catalunya Lliure. Evidentment, la reacció per part del sector partidari de l’estratègia insurreccional i combativa, es produí en forma de manifestos i declaracions de condemna de l’operació donant com a resultat, la continuació de la lluita amb els mateixos plantejaments²⁹.

Quines foren les conseqüències pel que fa a l’independentisme no institucional? En primer lloc, i com a resultat de l’obertura d’aquesta via parlamentària, amb un missatge més diluït i amb una orientació encaminada a seduir les bases del nacionalisme moderat, l’independentisme que no la compartia quedava en una situació en què se’n facilitava la marginació, arribant fins i tot a permetre’n la criminalització (V. Autors, 1995: 145) . L’operació política d’ERC va ser un factor determinant pel que fa al MCAN, ja que al proposar una sortida política viable a la gran majoria d’independentistes, pels quals la via combativa i resistencialista els resultava ja incòmode, cansada i difícil de seguir, aquesta via els resultava, en certa manera, “salvadora”. La possibilitat de seguir els plantejaments de manera més positiva, va poder més que les teories basades en el resistencialisme i la mobilització permanents en el qual s’havia instal·lat l’independentisme combatiu.

Pel que fa a ERC, va saber recollir sota la seva àrea d’influència una gran part de l’independentisme sociològic que s’havia generat durant la dècada dels 80 a partir de l’actuació dels CSPP, Terra Lliure, IPC, PSAN i MDT, però també de la gent de la Crida a la Solidaritat, i d’altres entitats catalanistes (Renyer, 1994: 57). Aquesta ERC liderada per l’Àngel Colom, va saber aprofitar aquests moments de feblesa, divisió i desorientació de l’independentisme combatiu, per consolidar un nou projecte. Àngel Colom, va saber convèncer aquest sector independentista que, a cavall entre la moderació i la “radicalitat”, va aprofitar per sortir del túnel en què havia entrat l’independentisme combatiu. Alhora, Colom no va acceptar l’anunci proposat de treva indefinida per part de Terra Lliure i en va exigir la total liquidació. Aquestes declaracions recollides al diari El Punt (7-07-1991) són prou contundents: *“ Aquí ni hi ha treves ni intermitències possibles; o desapareix (Terra Lliure) , o s’acaba del tot, o no entra ningú (a ERC) “.*

Però no només les grans dots per convèncer de Colom (més la promesa de càrrecs institucionals) i la fermesa pel que fa a la qüestió armada van ser decisives per a fer aquesta operació política. Segons Colom hi havia la gran oportunitat històrica per a Catalunya.

²⁹ Comunicats de L’ALERTA recollits al llibre Parla Terra Lliure: *El Col·lectiu de presos de TL davant l’anunci de treva indefinida* (pàgina 235), *Comunicat de Terra Lliure* (pàgina 237) i *Comunicat dels Presos de Terra Lliure* (Pàgina 253)

Els principals arguments de Colom foren aquests:

- Una conjuntura internacional, amb una sèrie de canvis polítics a nivell europeu, derivats de la crisi dels règims socialistes i la independència de nombroses nacions de centre Europa i les repúbliques bàltiques. Precisament aquests esdeveniments van ser una de les línies argumentals importants per defensar la via parlamentària com a mètode per arribar a la independència. S'estava creant una Europa de les Nacions i era el moment que Catalunya hi tingués veu de manera directa.
- La conjuntura nacional amb tot un seguit d'organitzacions sectorials que apostaven per l'independentisme, com La Crida a la Solidaritat, el fòrum cívico-intel·lectual anomenat Convenció per a la Independència Nacional, o la creació del Comitè Olímpic Català i la recent declaració a favor del dret a l'autodeterminació del Parlament de Catalunya, que creaven un estat d'ànim molt favorable a la possibilitat de tenir una majoria de la població disposada a la Independència per via parlamentària.
- La difusió i auge d'aquest independentisme sociològic plural i políticament interclassista de la societat catalana. I que, junt amb la promesa del rupturisme amb l'estat espanyol però per la via parlamentària proposat per ERC, significava superar la divisió dels independentistes i fer el front comú somiat. Alhora s'estaven produint les converses d'Alger entre l'estat i ETA, obrint expectatives per resoldre el cas dels presos catalans.

Però a Colom no li van sortir massa bé les seves prediccions i promeses. Aquesta Europa, la qual havia de garantir la relació directa de Catalunya amb Brusel·les no va evolucionar cap a L'Europa de les Nacions promesa per els líders europeus, sinó cap a una Europa dels Estats. En un dels comunicats de Terra Lliure³⁰ ja s'anunciava, amb una capacitat de visió política gens menyspreable, que la relació de Catalunya amb Europa no es faria de manera directa sinó sempre mediatitzada per l'estat espanyol, tal i com podem veure que està passant actualment. En una entrevista publicada a la revista Illa Crua³¹, l'ideòleg Carles Sastre, recriminava a Colom el fet d'utilitzar l'argument de la independència dels Països Bàltics com a exemple del que podia aspirar Catalunya. L'entrevistat es queixava que Colom no digués també que aquests països disposaven d'un exèrcit de més de 60000 homes armats que "donaven suport" a les seves reivindicacions.

Pel que fa a les organitzacions sectorials, aquests no van anar més enllà de la pura reivindicació "light", capitalitzada pel nacionalisme moderat que va saber també controlar aquest nou independentisme sociològicament plural que havia de ser el motor i base de l'opció ERC.

A Colom també se li recrimina jugar massa a les ambigüitats, com ho exemplifica el fet de mostrar-se partidari a l'Europa de Maastricht, en contradicció amb el manifest firmat per l'Europa dels Pobles, amb un acostament a partits que restaven fora del seu ideari ideològic (partits de dretes, els EUA), o bé actuant amb una excessiva prepotència envers les altres opcions independentistes, declarant-se hereu absolut de tot allò referent a l'independentisme català.

³⁰ A L'Alerta publicat l'Hivern de 1988, amb el títol "Europa: nova realitat, i nova revolució industrial".

³¹ Revista Illa Crua, num 350, novembre 1997. Entrevista a Carles Sastre

De tota manera, la crítica fonamental que patí l'ERC de l'Àngel Colom, ha estat en el camp de l'antirepressió, on va intervenir de manera interessada i ambigua, sense tenir una posició clara sobre el tema de la reinserció dels presos (V. Autors, 1995: 141, 152)

En efecte, l'actuació de Colom en tota l'operació política no queda gens clara, segons el que es desprèn de converses i material escrit. Un punt cabdal del "pacte" Colom / Bascompte venia del fet d'assumir per part d'ERC, el compromís de realitzar les gestions necessàries - amb qui fes falta -, per tal d'obtenir l'alliberament dels presos i exiliats independentistes. El fet de mantenir converses secretes amb dirigents concrets de l'independentisme sense tenir en compte la base social, juntament amb les converses mantingudes també de forma personal amb els presos sense tenir en compte el col·lectiu sencer, provocaren aquest rebuig per part d'aquest independentisme que rebutjava la via parlamentària. Aquest independentisme no institucionalitzat i en certa manera partidari de les tesis més combatives encara no li ha perdonat[©].

Pel que fa als reconeixements, podem ressaltar que ERC va aconseguir reduir l'opció de lluita armada a Catalunya, jugant aquest paper fonamental per desactivar un sector de Terra Lliure, que fou aplaudida i reconeguda tant per la classe política com per la societat en general. Alhora, va proposar una via parlamentària viable als partidaris de la lluita armada, fet d'una cabdal importància alhora de desmobilitzar a grups que practiquen la lluita armada.

A més, l'existència d'ERC com a organització independentista és un fenomen que ha tingut, té i pot tenir, repercussions importants per al moviment en un futur molt proper (Renyer, 1994: 53). Entre els mèrits innegables que se li atribueixen, hi ha sens dubte el fet d'haver contribuït a estendre les referències simbòliques de l'independentisme entre nous sectors de la població tant a través del seu missatge clar i contundent com per l'important implantació aconseguida³².

Es vulgui o no, ERC primer i el PI després, tots dos sota la direcció de l'Àngel Colom, han estat els únics partits polítics que s'han declarat obertament independentistes en la història recent de Catalunya.

[©] Veure figura E a l'annex "galeria d'imatges independentistes"

³² Els èxits principals d'aquesta nova organització autodefinida com a independentista van ser electorals, sobretot a partir de les eleccions municipals del 26 de maig de 1991 on va experimentar un increment important de vots. A les eleccions autonòmiques del 15 de març de 1992, ERC es situà prop dels 200.000 vots i passà a ser la tercera força política al Principat

3.3 Repressió policial i Operació Garzón:

Passada la transició, l'opció triada pel MCAN d'enfrontament envers una democràcia establerta i reconeguda internacionalment van derivar en una important conseqüència. I fou que l'estat va passar a considerar el moviment independentista català dins l'àmbit de la lluita antiterrorista amb la conseqüent criminalització i repressió amb tots els mitjans possibles. Farem un repàs d'allò més important d'aquesta repressió, donant especial rellevància a la gran operació policíaca pre-olímpica que va suposar el desmantellament definitiu no ja de Terra Lliure, sinó de quasi tot l'independentisme català no institucionalitzat

L'acció policíaca i judicial és sempre un dels elements cabdals alhora de desmantellar un moviment que està al marge de la legalitat establerta, i més si parlem d'una organització poc estructurada, amb una minsa capacitat de regeneració i amb poc suport popular com era el cas de Terra Lliure. I va ser determinant en quan a la definitiva dissolució de Terra Lliure i de bona part del moviment independentista combatiu, arribant fins i tot detenir i torturar a sectors més moderats d'aquest independentisme. Aquest cop de gràcia va ser l'anomenada Operació Garzón.

L'acció policíaca de l'estat espanyol envers el moviment independentista català ha estat sempre constant. Constància que es pot veure amb la detenció de prop de mil persones vinculades al MCAN durant el període 1974-1993. Aquesta constància i efectivitat però, estava subjecte al grau d'intensitat de les accions, i a l'interès i preocupació política per la qüestió. Podrem veure que quan l'acció policial s'hi afegeix una clara determinació política, els resultats i l'eficàcia es veuen augmentats de manera determinant. El 1988, en una sessió al *Congreso de los Diputados* el mateix Felipe González³³ va mostrar la seva preocupació per l'augment de les accions de Terra Lliure. A partir d'aquí comença el procés de desmantellament del MCAN, que acaba amb l'Operació Garzón de 1992.

Aquesta llarga història de repressió judicial i policíaca de l'estat envers l'independentisme contemporani, comença ja amb una operació l'abril del 1974, on van ser detinguts prop de 21 persones vinculades a diferents moviments independentistes catalans (OLLA, EPOCA, PSAN i JRC³⁴). La següent operació important contra l'independentisme pre-Terra Lliure es va fer entre el maig i l'octubre del 1975 on podem comptar 13 detencions efectuades de forma selectiva.

Durant el gener de 1977 es van produir unes detencions molt sonades – per la seva absurditat i falta de base jurídica – de dues conegudes independentistes catalanes acusades de col·laboració amb ETA, detingudes durant una manifestació contra la Constitució, i quan portaven una pancarta on posava "Independència". A rel d'aquestes detencions es va començar a constituir els comitès de solidaritat amb els patriotes catalans (CSPC), veritable pal de paller de l'incipient moviment independentista combatiu català. Aquest comitè es va acabar de constituir sobretot arran de les detencions que van patir la majoria de militants d'EPOCA durant el

³³ En una sessió del congrès dels diputats el 18-05-1988

³⁴ Veure Annex Llistat de sigles de l'independentisme català

període 1977-79, on va quedar desmantellada aquesta organització, donant peu a la formació de Terra Lliure³⁵.

El 26 de gener de 1979 mor metrallat Martí Marcó quan es saltava un control policial. Va ser l'única víctima que va patir el moviment independentista a mans de la policia. Les altres víctimes es van produir per errors propis tot manipulant explosius. El 2 de juny següent precisament Felix Goñi va morir en esclatar-li un artefacte. Posterior redada policial que va abastar unes 12 persones que la policia va relacionar amb l'intent d'atemptat. L'octubre de 1980, es va produir l'última gran redada contra els integrants qualificats d'EPOCA (quan ja eren Terra Lliure). En total 9 persones més. L'intent frustrat d'assalt de la caserna de Berga per part d'ETA militar amb l'ajut de militants del moviment independentista català³⁶ va provocar també una detenció d'un total de 15 persones.

El 3 de desembre de 1981 les forces policiaques espanyoles van fer un salt qualitatiu i executen l'operació més important fins llavors envers el moviment independentista català. De matinada i de manera espectacular i contundent (segons relats dels presents³⁷) es van detenir 23 persones vinculades al MCAN, amb l'acusació de pertànyer ja a TL. Per adonar-se compte de l'abast i importància de l'operació assenyalar que es va fer de matinada, retenint als familiars fins a les 8 del matí (per tal que no avisessin ningú) i coordinada de tal manera que afectà al llarg i ample de tot el territori català.

A partir de llavors, i en paral·lel a l'accentuació d'accions de Terra Lliure (l'any 1984 es van arribar a fer més de vint tipus d'accions) la repressió i l'agressivitat policial es va intensificar, arribant a ser un veritable objectiu polític. Es crea el MULC (Mando Unico para la Lucha Antiterrorista), fet que permeté multiplicar radicalment els esforços de coordinació, de modernització, d'informació i d'eficàcia, Alhora, es reorganitzaven els aparells policiaacs amb la renovació total dels aparells tècnics (armament, ordinadors, mitjans d'escolta) , junt amb la extensió a totes les ciutats mitjanes de l'Estat Espanyol dels coneguts plans ZEN³⁸

Aquesta planificació i coordinació va donar els seus fruits ben aviat amb la descoberta, el novembre de 1982, d'un amagatall a la serra de Collserola amb explosius i armament. Es van detenir 5 independentistes i se'ls va aplicar ja la llei antiterrorista recentment aprovada. Al mateix temps es comencen a denunciar tortures i maltractaments a les comissaries. A partir de llavors va començar un reguitzell de detencions a membres del moviment independentista durant els anys 1982-83 acusant-los, fessin el que fessin (des d'insults fins a portar banderes reclamant la independència), de pertinença a banda armada o literalment "*d'apologia a la rebelión*". Alhora, es repetien els successius controls, multes i agressions que patien els militants independentistes. El moviment independentista català estava creixent amb quantitat, i Terra Lliure estava aconseguint els seus objectius de propaganda.

El 1985 apareixia doncs, amb un horitzó ple d'expectatives per Terra Lliure amb l'aparició del MDT, peça cabdal per l'articulació del MCAN. Aquestes expectatives van ser copsades per les estructures polítiques de l'estat espanyol que tot seguit va

³⁵ Veure annex Terra Lliure: terrorisme o lluita armada?

³⁶ La polèmica ve derivada del fet que dirigents destacats de Terra Lliure han negat sempre aquesta col·laboració. Veure l'apartat 4 d'aquest mateix treball

³⁷ En el treball de Bassa, David, 1994. *L'operació Garzón: un balanç de Barcelona 92*. Barcelona Llibres de l'índex, s'explica tota l'operació i els detalls de les tortures i detencions

³⁸ Els Plans ZEN era un pla dissenyat per la lluita antiterrorista al País Basc. A Barcelona es van denominar plans ZEB (Zona especial Barcelona)

passar a l'acció. El gener del 1985 es va produir a Puigcerdà la detenció de la cúpula militar i teòrica de Terra Lliure (i per extensió de l'independentisme català combatiu) amb una operació que es considerada cabdal pel desenvolupament posterior de TL i el MCAN. El titular del diari *El País* del dia següent (17-1-85) reflexa perfectament l'estat de preocupació de la policia - i l'estat espanyol- pel que fa al creixement de les activitats de Terra Lliure, així com la importància donada a la recent operació. El titular deia “ *La policia afirma haver evitado, con las últimas detenciones, un endurecimiento en las actividades de Terra Lliure*” .

Els anys 1986 –1987, a excepció de comptades detencions durant tot l'any 1986, la repressió no va ser gaire intensa. De fet no calia, perquè el MCAN ja s'estava dividint sense la intervenció policial. La detenció de la cúpula el 1985 va portar conseqüències. Abans del cop definitiu de 1992 però, van haver-hi tres operacions també significatives.

Estem parlant de la detenció a l'abril de 1988, de l'anomenat comando Manresa (segons fitxa policial) amb tres detinguts de noms molt significatius del MCAN, més la descoberta de tres amagatalls secrets a la comarca del Bages. I al mes de setembre, dos dies abans de la Diada es va produir la detenció de quatre independentistes acusats d'intentar cometre un atemptat contra la residència d'oficials de l'exèrcit a Barcelona. Aquesta operació va ser molt emblemàtica tant per la data escollida com pel fet que els detinguts fossin molt joves. L'arbitrarietat de la repressió amb la intenció coaccionadora explícita envers aquest independentisme emergent tan jove, va fer el seu efecte en forma “d'avís” dins el MCAN.

La tercera gran operació abans de la del 1992 va ser durant el 1989 i va presentar les dues maneres d'actuar de l'estament policíac i judicial . Estem parlant d'un any on l'augment d'aquest independentisme més moderat va agafar molta embranzida, amb enquestes molt favorables a la independència, i amb una conjuntura internacional (independència Països Bàltics) i nacional (País Basc i converses d' Alger), favorable a l'augment de la percepció de la possibilitat d'independència.

Copsat altre cop aquesta percepció, el nivell de repressió també augmentà i s'intensificà. I ho va fer de dues maneres paral·leles. La habitual, amb la detenció de 9 independentistes “importants” al llarg de l'any acusats de pertànyer a Terra Lliure, i una altra de més sofisticada. Es va tractar de l'aplicació d'altres mètodes de pressió i repressió envers el MCAN: des de pallisses d'agents sense uniformar infiltrats a les manifestacions – i fora d'elles- a la persecució i coacció de la militància a través de seguiments, multes, i citacions judicials.

Aquesta repressió accentuada i accelerada va augmentar de manera espectacular durant el 1991 i sobretot al 1992 amb l'anomenada operació policíaca i judicial pre olímpica que, donada la seva amplitud i indiscriminació fa pensar en una voluntat explícita d'acabar amb Terra Lliure d'una vegada per totes, aprofitant per acabar també, amb tot rastre d'independentisme de caire combatiu i no integrat al sistema parlamentari. És l'anomenada* Operació Garzón.

* Anomenada per la seva importància i per la seva qüestionada legalitat jurídica. En el llibre Bassa, David 1994. L'operació Garzón: Un balanç de Barcelona 92. Barcelona. Llibres de l'índex s'explica tota l'operació Garzón destacant la seva dubtosa legalitat jurídica, la seva indiscriminació total i absoluta amb les detencions amb pràctiques i mètodes basades en la violència i la tortura física i psicològica, que vulneraven tots els drets humans reconeguts, i en definitiva, explica com que l'operació Garzón destaca per la seva total impunitat acompanyada per una connivència d'una classe política més preocupada perquè “anés tot bé” als Jocs Olímpics que s'acostaven, que amb la defensa d'un estat de dret, i d'uns ciutadans que van ser reprimits injustament (Bassa, 1994: 12)

El 29 de juny de 1992, quan faltava poc per la inauguració de les Olimpíades a Barcelona, hi va haver la primera desena de detinguts de militants independentistes acusats de pertànyer a Terra Lliure aplicant-los la llei antiterrorista. Semblava que la cosa acabaria aquí, però al llarg dels primers dies de juliol, es van produir una veritable allau de detencions arreu del país: Girona, Banyoles, Sant Cugat, Barcelona, Tarragona, Benicarló, València, Alginet...fins arribar a un total de 60 persones. De la seixantena llarga de detinguts, 10 van ingressar a la presó amb càrrecs. Més de 50 els van deixar anar per no disposar de cap prova.

Les detencions van ser indiscriminades i abastaren un ampli ventall de la societat. Hi havia militants del MCAN, però també gent que ni tan sols pertanyien al MCAN, sinó també a ERC, al PCC i fins i tot un grup ecologista anomenat Alternativa Verda⁶⁹.

Aquesta veritable operació de caire més polític que policíac de l'estat espanyol envers TOT el moviment independentista català (el moderat i el radical) tenia l'objectiu d'ofegar qualsevol intent d'oposició o propaganda durant els Jocs Olímpics. Les primeres denúncies de tortures - visualitzades a través de detinguts posats en llibertat- més la "comprensió" i suport a l'operació policial per part de mitjans de comunicació estatalistes³⁹ així com de partits polítics com PP i PSOE, refermen aquesta impressió d'operació de caràcter purament polític. En aquesta operació es va desactivar totalment Terra Lliure i pràcticament tot l'independentisme combatiu i van ensenyar qui realment manava a tot l'independentisme moderat (Bassa, 1994: 45). A rel d'aquesta operació, gairebé no hi havia militància que pogués reconduir la situació, i tampoc hi havien expectatives a l'hora de captar-ne de nova capacitat de mantenir una mínima estructura.

L'estat espanyol va aconseguir, amb la seva polèmica i controvertida política de reinserció⁴⁰ trencar la solidaritat tant estesa i conreuada dins el col·lectiu de presos de TL. Terra Lliure certificava la seva defunció, i el MCAN entrava en una fase al límit de la indignació política.

En aquest cas doncs, podem veure com un factor totalment aliè a Terra Lliure i al MCAN és fonamental per aquesta dissolució que estem estudiant, i ens dona una idea de la precarietat i manca de suport polític i social del moviment independentista. S'ha de tenir en compte que la policia de l'estat espanyol va heretar - sense renovar excessivament- unes estructures repressives del franquisme. Passats els anys dubtosos de la transició, i detectada la importància del problema "català", la policia espanyola, que ja no tenia les preocupacions repressives del franquisme⁴¹, és podia centrar gairebé de manera exclusiva en el moviment independentista. La sofisticació de les tècniques policials amb el definitiu vist- i - plau per actuar amb pràctiques no democràtiques per part de la classe política governant, van fer que es pogués acabar amb aquest moviment en el moment en que es decidís.

Tot i això, Terra Lliure va pecar d'ingenuïtat, víctima de la seva poca experiència tant en el camp estrictament clandestí com en el pla de l'estratègia política. En efecte, els militants de TL, sobretot des de 1984, no tenien experiència per moure's clandestinament i pecaven massa vegades d'una innocència que podia facilitar les

⁶⁹ Veure vinyetes satíriques publicades als diaris de l'època referent a l'operació Garzón a l'annex galeria d'imatges independentistes

³⁹ El diari El País del dia 10 de juliol considera l'operació de "necessària"

⁴⁰ La polèmica ve derivada del fet que per reinserir-se s'obliga al detingut a penedir-se de les seves accions i a donar la informació que es cregui oportuna

⁴¹ Degut al fet de la integració en la política de partits d'anteriors "perseguits" com el PSUC, El PCC i d'altres.

coses a la policia. En més d'una ocasió, i a rel d'una onada de detencions, sempre hi havia algú que s'escapava de la "redada". Aquest, en lloc de retirar-se totalment (en argot es diu que està cremat i per tant, ha de desaparèixer del país) continuava en l'organització desenvolupant o preparant posteriors accions. La policia doncs, tan sols havia de seguir-lo permanentment perquè els portés a d'altres escamots. Aquesta pràctica, fonamental en la lluita antiterrorista de la policia⁴² no fou prevista pels militants de TL. Aquest es tan sols un exemple, però en podrien posar molts d'altres⁴³

Però no només TL va pecar d'ingenuïtat i de falta de prevenció envers el sistema policial i polític espanyol. També ERC va patir l'engany i la manipulació en les seves intencions d'alliberar els presos catalans. Recordem que fruit del pacte Colom-Bascompte, ERC es comprometia a realitzar les gestions necessàries (en tant que partit integrat en la constitució i dins del joc democràtic) per tal d'aconseguir aquest alliberament. Aquests contactes amb l'estat espanyol foren assumits i realitzats pressuposant una bona fe de l'estat espanyol, sense adonar-se que aquest no li interessava una sortida negociada, sinó que volia continuar amb la seva campanya de repressió i aniquilació de l'independentisme català. L'estat no volia negociar ni reinserir a una gent que podia anar precisament a les files "perilloses" del nou projecte independentista – ERC- que es presentava a les eleccions amb bones perspectives (diversos autors, 1995: 165). La seva tàctica envers els presos obligant-los a abjurar de les seves conviccions, sabent perfectament que alguns ho farien i d'altres no, van provocar moltes divisions entre el col·lectiu de presos. Aquestes divisions van derivar en acusacions creuades entre presoners reinserits i els que no. El paper d'ERC en tot plegat, és encara un tema "calent" dins l'independentisme català.

Una altra de les tasques policiaques a l'hora d'intentar dissoldre moviments clandestins es basa en la informació (Reinares, 2001: 158) a través d'infiltrats per tal de provocar crisis i contradiccions internes Cap dels dos sistemes van ser necessaris d'utilitzar en el cas de Terra Lliure. No hi va haver en cap moment infiltrats (ho asseguruen insistentment militants de TL) i no va caldre crear cap crisi i contradicció interna perquè el MCAN per si mateix ja es dividia. Amb l'acció policial i judicial ja n'hi va haver prou.

Alhora, la teoria clàssica d'aquests moviments armats es basa en l'esquema d'acció-repressió-reacció/revolució. En el cas de Catalunya l'esquema teoritzat era el següent: una sèrie d'accions contundents comandades per TL, amb la posterior repressió desmesurada per part de les forces espanyoles, que portaria a un seguit de vagues i mobilitzacions (a l'estil dels temps de l'Assemblea de Catalunya). Aquestes mobilitzacions desembocarien en una situació insostenible que portaria a les forces polítiques moderades a afrontar les seves responsabilitats, tot proclamant la independència política de Catalunya.

La policia però. coneix ja perfectament aquest esquema i la seva repressió no es fa de manera espectacular i indiscriminada sinó que es fa de manera selectiva i amb molta discreció (Reinares, 2001: 71) i (Batista 200: 35).

⁴² En el treball de Fernando Reinares, 1998. *Terrorismo y Antiterrorismo*. Barcelona, ed. Paidós, s'expliquen els mètodes de la lluita antiterrorista a Espanya

⁴³ Al llibre de David Bassa, *L'independentisme armat a la Catalunya recent*. Sant Cugat del Vallès, 1993, Ed. Rourich, hi surten una sèrie d'entrevistes a ex activistes de Terra Lliure on expliquen les seves errades

4 ALTRES FACTORS IMPORTANTS PER LA DISSOLUCIÓ

4.1 Suport popular a la lluita armada i a la Independència

Aquí el que analitzarem és el grau de suport popular de la societat catalana tant al fet armat com en el tema de la independència en general. Veurem el poc suport a la lluita armada, l'insuficient suport a la independència com a projecte polític autònom, però alhora veurem l'existència d'un independentisme implícit que cap de les opcions independentistes va saber copsar.

Suport a la lluita armada

El grau de suport popular a les causes polítiques que defensen els grups o organitzacions que estan fora de l'àmbit institucional és un element de cabdal importància per valorar-ne la seva importància i arrelament social, i és també un factor de primer ordre que va motivar la nul·la capacitat de regeneració de Terra Lliure.

Si ja és difícil justificar el suport a determinades preferències polítiques a través d'enquestes i resultats electorals, la feina de justificar el poc suport que tingué la lluita armada en la societat catalana es fa pràcticament impossible. Però no ens equivocarem si afirmem que el gruix de la societat catalana no estava per defensar opcions que impliquessin violència. Aquesta afirmació es pot matisar si parlem del grau de suport a la pràctica violenta dins del món independentista català des de posicions de base. Donada la impossibilitat d'anar més enllà de la pura percepció derivada de les converses, l'anàlisi s'ha centrat més en esbrinar el perquè no va arrelar la justificació o acceptació de la lluita armada en sectors afins al Terra Lliure, que no en justificar aquesta quasi nul·la (almenys explícitament) acceptació de la societat catalana envers el fet armat.

La percepció d'allò observat en les converses mantingudes amb militants independentistes durant el meu treball de camp és que Terra Lliure va aconseguir, en certa manera, una certa simpatia implícita. És tracta d'allò tant característic de "*per fora ho condemno però per dins no em sembla malament...*" O de vegades, tan sols es tractava de mirar cap a un altre cantó...

Aquest fet però, si que es podia donar en els inicis i durant l'evolució primerenca de les accions, però aquest suport més o menys implícit va anar decaient progressivament. Evidentment el context social es determinant, i tots els factors estudiats en aquest treball poden ajudar a explicar aquest context desfavorable. M'interessa especialment, analitzar el perquè d'aquest precari suport que progressivament va tenir la lluita armada des de dins mateix del MCAN. I aquest factor va ser derivat precisament de la utilització del mètode armat com a pràctica irrenunciable per part de l'organització.

M'explicaré: a l'hora de plantejar la lluita armada, hi ha accions que es poden entendre i que poden permetre una certa complaença dins el sector de la societat propera a les tesis defensades pel grup armat en qüestió, i d'altres que atempten clarament als continguts ètics i morals que conformen l'imaginari col·lectiu.

Abans però unes petites consideracions. Tal i com explica el militant i fundador de TL Josep Serra (expulsat per mantenir tesis contraries a l'ortodòxia) en una entrevista inclosa en el llibre **L'independentisme armat a la Catalunya recent**⁴⁴ Terra Lliure es una de les organitzacions armades que planteja la seva actuació per motivacions estrictament polítiques, i es planteja com a part d'un projecte nou i amb una clara voluntat unitària. I assumeix, segons la seva Declaració de Principis de 1984⁴⁵ una concepció de la lluita armada com a element de dinamització de les lluites socials i polítiques, vinculades als interessos i lluites populars. Així, Terra Lliure manifestava que *“no tenia com a objectius conquerir la Independència, ni instaurar el socialisme, ni tan sols reunificar els Països Catalans mitjançant una victòria militar sobre els exèrcits espanyol i francès, sinó que es proposava ser una part indestruïble d'un procés polític en la consecució d'aquests objectius. I ho feia amb tots els mitjans possibles, incloent la via de la lluita armada”* (Bassa, 1993: 17).

Principals actors i militants de Terra Lliure han explicat arreu que les accions armades estaven concebudes envers edificis que representaven interessos tant públics com privats de l'estat espanyol. Es descartava efectuar accions directes cap a persones físiques, en principi (tampoc hi havia un cert consens en aquesta postura). En l'ALERTA de l'11 d'agost-setembre de 1986 hi trobem també un paràgraf on s'expressa aquesta voluntat de limitar l'ús de la lluita armada *“...Descartem l'acció armada justificada exclusivament per si mateixa...”* (Sastre, 1998: 97) També es cert, que dins de TL hi havia un sector “dur” que precisament volia que Terra Lliure tingués un caire més estrictament militar a imatge i semblança de l'ETA basca. Aquesta tensió interna i manca de consens envers el tema en qüestió més les tres accions que al meu entendre són fonamentals en la història de TL, són cabdals per entendre aquesta manca de suport progressiu a l'estratègia de la lluita armada dins mateix de TL i el MCAN.

Les tres accions a les quals em referia són les següents:

- 1) El 9 d'octubre de 1981 es destrueix una excavadora de l'empresa EXMOP SA, que treballava al Massís de Pedraforca, tenint en contra, a tot un seguit d'organitzacions ecologistes^o i una bona part dels pobles del voltant. Apareixen moltes pintades a favor de Terra Lliure en els dies posteriors següents defut a l'acció en contra de l'empresa. L'estratègia de l'organització no va seguir per aquesta línia de fer accions lligades a les reivindicacions de la gent, i es va optar per les accions discriminades a quaters i comissaries de policia i guàrdia civil. Tal i com explica Josep Serra en una entrevista concedida al periodista David Bassa *“la gent viu malament que els fotin una bomba i matin quatre guàrdia civils i ho entenc. Perquè? Perquè la policia i les forces de l'ocupació, als Països Catalans no són vistos com a forces d'ocupació. Això no és el País Basc”* (Bassa, 1993; 16). L'opció de fer accions lligades a problemàtiques de la gent del carrer va quedar descartada ben aviat per TL, provocant aquest allunyament progressiu de la base en relació al fet armat.
- 2) El 19 de juny de 1987 ETA col·loca una bomba als magatzems Hipercor de Barcelona. Resultat: quinze morts i trenta cinc ferits, tots ells civils que anaven a comprar. Els diaris esclaten en titulars i el rebuig total a la violència armada es

⁴⁴ Bassa, David 1993. L'independentisme armat a la Catalunya recent. Sant Cugat del Vallès. Editorial Rourich

⁴⁵ Veure l'annex “gràfiques i quadres”

^o Veure pancarta de suport a Terra Lliure a l'annex “galeria d'imatges independentistes (figura F)”

un clam a tota la societat catalana⁴⁶. L'atemptat va disparar la crispació i el rebuig, i el discurs justificatiu referent a la lluita armada que havia treballat Terra Lliure, i va perdre tota raó de ser. Dirigents polítics nacionalistes van criticar amb duresa l'acció, aprofitant per criticar també l'independentisme no institucional. Tot i que els dirigents del MCAN, van firmar articles molts durs en contra la presència d'ETA a Catalunya, Terra Lliure va voler desmarcar-se d'una manera ben curiosa de l'atemptat d'Hiperacor. I va ser, realitzant un atemptat "tou" a la Delegació d'Hisenda d'Igualada⁴⁹.

- 3) El 10 de setembre del 1987, en plena crisi de l'independentisme, Terra Lliure fa explotar un artefacte explosiu contra les oficines dels Jutjats a les Borges Blanques. A resultes de l'explosiu cau una paret d'una casa del costat resultant morta Emília Aldomar Sans de 62 anys. És la primera víctima d'allò tan cruel anomenat efectes col·laterals de la lluita armada. L'ampli ressò mediàtic motivà un rebuig per part de la societat catalana i representa un punt d'inflexió en el debat de si té sentit la lluita armada en el context actual. Per primer cop en la seva història, Terra Lliure veia com alguns sectors interns s'enfrontaven obertament a la seva estratègia. La ressonància social assolida el 1985 i el 1986 estava en clara davallada. La lluita armada estava doncs, condemnada.

Suport a la independència explícit i implícit

Per defensar la tesi que aquí proposem – l'insuficient grau de suport popular explícit a la independència -, hem fet servir en primer lloc, l'assaig de l'Albert Branchadell, **La hipòtesi de la Independència**⁴⁷. En segon lloc ens hem guiat pel recull d'entrevistes i estadístiques recollides en el llibre de Montserrat Tresserras i l'Antoni Estradé, **Catalunya independent?**⁴⁸, en el qual es fa un anàlisi sobre la identitat nacional i la voluntat d'independència dels catalans. En tercer lloc, hem utilitzat les dades dels resultats obtinguts per els partits d'orientació independentista que s'han presentat a convocatòries electorals tant a Espanya com a Catalunya.

És molt difícil mesurar el suport explícit de la causa independentista sinó és a través dels resultats electorals dels partits polítics que es presenten explícitament defensant la independència, o bé amb enquestes que, mediatitzades per els interessos corresponents, ens poden donar una determinada visió d'aquest suport. En el cas dels resultats electorals es nota clarament el poc o insuficient pes que han tingut els projectes polítics que defensaven tesis independentistes. Actualment tan sols tenim un partit polític que amb representació parlamentària s'ha declarat totalment partidari de la independència. ERC ha constituït una novetat històrica dins la història del nacionalisme català perquè ha estat la primera opció clarament independentista que ha obtingut un suport significatiu d'electors. Hi han hagut però altres agrupacions polítiques que s'han presentat a eleccions estatals i catalanes amb posicions també explícitament independentistes. Aquestes formacions, directament lligades a aquest MCAN que estem analitzant són el Bloc d'Esquerra d'alliberament nacional (BEAN), els Nacionalistes d'Esquerra (NE), el Moviment d'Esquerra Nacionalista, escindit de l'anterior (MEN) i Catalunya Lliure (CL) molt proper a Terra Lliure.

Els resultats obtinguts per les candidatures independentistes a les eleccions espanyoles i catalanes els podem veure a l'annex *Quadres i gràfiques* (gràfica A).

⁴⁶ Publicat al diari AVUI del dia on es tracta la notícia de àmpliament.

⁴⁹ Veure fotografia atemptat a la galeria d'imatges independentistes (figura g)

⁴⁷ Branchadell, Albert 2001. *La hipòtesi de la Independència*. Barcelona, Ed. Empúries

⁴⁸ Tresserras, Montserrat; Estradé Antoni (1997). *Catalunya Independent?* Barcelona, editat per la F. Jaume Bofill

Que ens diuen les gràfiques? A part dels minsos resultats obtinguts pels partits que explícitament defensen causes independentistes trobem que:

- Cap de les agrupacions polítiques que sostenen les posicions més radicals entorn l' independentisme han aconseguit algun escó que els permetés entrar en el joc parlamentari. En el cas de Catalunya Lliure, clar referent de l'independentisme més combatiu, i de Terra Lliure en particular, és totalment determinant: els 5.241 vots obtinguts, reflecteixen l'escàs suport de la societat catalana.
- En la primera taula es pot observar que la conversió d'ERC en un partit independentista ha estat acompanyada d'una important progressió del creixement electoral, arribant a un màxim de 189.366 vots a les eleccions estatals i 271.173 vots pel que fa a les eleccions catalanes el 1999.

Un altre element a valorar que ens permet fer un anàlisi de les actituds de la societat catalana envers el fet independentista, és el treball de l'Albert Brandachell, - **La hipòtesi de la Independència**. Aquest treball, i per tal de rebatre la idea que la normalització del català només es podrà acomplir definitivament en el marc d'una Catalunya Independent, maneja tot un seguit d'enquestes per "demostrar" el poc arrelament d'independència de la societat catalana. Veiem aquest recull de entrevistes per part de tots els mitjans catalans i espanyols durant el període 1988-1999 en l'annex *gràfiques i quadres* , (Gràfica B) .

Com podem veure les xifres són absolutament dispars i tan sols ens poden dir dues coses: que no hi han actituds clarament majoritàries referents al concepte independència de Catalunya; i que les entrevistes estan clarament mediatitzades per determinats interessos partidistes i de grups de pressió i opinió. En aquest sentit, per completar l'anàlisi i fer més palès aquesta politització de les enquestes, volem destacar l'enquesta realitzada per la revista Set Dies (22 de desembre de 1989) en que el 54'7% dels entrevistats votarien que si a un hipotètic referèndum sobre l'autodeterminació de Catalunya. Podríem entrar en el debat sobre si es el mateix independència o autodeterminació però no és el cas que ens ocupa. El que sí ens interessa és constatar l'insuficient suport popular respecte al la independència de Catalunya , però amb matisos, que és el que ens vol demostrar el següent apartat que ara presentem amb forma d'una existència d'un independentisme implícit o sociològic

Abordar un tema com el de mesurar el grau de suport a l'independentisme es prou complex i arriscat. A primer cop d'ull, amb les dades que disposem, que provenen dels resultats electorals, es pot dir que les tesis clarament independentistes no tenen un suport popular destacat. Un dels motius els trobem en el discurs dominant actualment al Principat, dels partits sorgits de l'Assemblea de Catalunya, que giren a l'entorn de fer compatible una doble pertinença identitària : la catalana i l'espanyola, enteses les dues com identitats no contradictòries i perfectament compatibles (Alfred Bosch, 1997: 30)

El seguit d'enquestes encarregats per la Segona Convenció Catalana per la Independència als Sociòlegs Monserrat Tresserras i Antoni Estradé, donen però un resultat sorprenents. La solvència d'aquest estudi es veu refrenada per la col·laboració de sociòlegs com Salvador Cardús i Joan Estruch .A més, en el llibre **La hipòtesi de la independència** realitzat per una persona no gens sospitosa d'independentista com l'Albert Branchadell, i que dóna com a bons els resultats de l'enquesta, em van portar a utilitzar aquest treball per donar suport a la meva

exposició del sorprenent suport implícit a opcions independentistes de la societat catalana. L'objectiu de l'enquesta es força clar .Es tracta de mesurar l'estat d'opinió respecte de l'opció independentista. En format pregunta, aquesta es resumiria de la següent manera: *quina és l'actitud dels ciutadans de Catalunya davant de la independència nacional?*

El treball està estructurat en tres grans blocs que intentarem reproduir succintament junt amb les conclusions i les gràfiques més representatives⁴⁹:

Bloc 1:

Referent a la identitat subjectiva i a la consciència de pertinença a un poble diferenciat: Es destaca que la identificació global amb Catalunya és àmpliament compartida per els autòctons, que s'afirma sovint amb caràcter d'exclusivitat (només catalans). Per tant sembla que no es confirma la famosa tesi tan repetida de la doble identitat catalano-espanyola. També es constata que la identificació subjectiva i exclusiva amb Catalunya és encara molt poc arrelada entre la població immigrada. (*annex "quadres i gràfiques", taules © i d*)

Bloc 2:

Referent a la percepció subjectiva del regim polític vigent (autonomista i amb relació amb govern espanyol): En aquest bloc es destaca el grau de consens que assoleix en els dos grans grups d'enquestats – els autòctons i els immigrants- en tots els temes plantejats. Es desprèn l'opinió per la qual l'actitud del govern espanyol envers Catalunya els sembla reprovable, es percep l'actual nivell d'autogovern com clarament insuficient i es fa una valoració positiva del que suposaria la independència en tots i cadascun dels diversos terrenys (cultural, econòmic i social). Com en el primer bloc, aquestes dades trenquen també un altre estereotip: el que vol presentar la independència com a una situació caòtica i de regressió en tots els aspectes de la societat. Es reflexa aquesta dissociació entre societat i discurs polític dominant. (*annex "quadres i gràfiques", taules E, H, I*)

Bloc 3:

Referent a les distintes posicions teòriques i pràctiques davant la independència nacional: Sens dubte la dada més sorprenent i significativa és que pràcticament la meitat dels enquestats declaren no haver pensat mai en la independència. L'altre resultat que ens donen les enquestes és la percepció de la immensa majoria de la gent del nostre país que la independència és difícilment imaginable com a projecte realitzable en uns terminis prudencials. L'última dada rellevant versa sobre la pregunta de si seria desitjable la independència i sobre si es que es votaria en cas de referèndum. Els resultats són contradictoris. En la primera pregunta guanya el no seria desitjable, però en cas de referèndum, el si a favor d'un procés cap a la independència, guanya en majoria. (*annex "quadres i gràfiques" taules F,G,J,K*)

Per acabar, tan sols esmentar els resultats d'una enquesta que dona suport a la tesi de l'existència d'un independentisme implícit o sociològic de la societat catalana. Aquesta enquesta va ser feta per un seguit de diaris comarcals (el Punt, El 9 Nou; El Segre) que durant el setembre de 1995 van preguntar als alcaldes de tot el país per saber que en pensaven de la independència de Catalunya. A la pregunta de si estarien d'acord amb aquesta independència, el 44% d'alcaldes van respondre favorablement, un 39% van respondre negativament i un 17 % no va voler respondre (Tresserres, 1997: 81).

⁴⁹ Les gràfiques i comentaris els podeu trobar a (Tresserres i Estradé 1997: 60,62, 79,84,92,101,102,104,107)

Veiem doncs, que a part de la ja esmentada monopolització del discurs per part dels partits que dominen l'escena política catalana – i que aposten per la integració i articulació amb les estructures politico-administratives de l'estat espanyol - , trobem un factor que és cabdal i que està recollit en el treball de la Monserrat Tresserras i l'Antoni Estradé. I és la pràctica absència d'un discurs articulat i amb vocació majoritària que pogués prestigiar l'objectiu de la independència presentant aquest objectiu, com a una qüestió absolutament normal i dins de paràmetres estrictament democràtics (Tresserras, 1997; 124). Ni ERC ni el MCAN ni van aconseguir copsar ni integrar aquest independentisme implícit, ni van fer un projecte articulat.

- 1) **Entrevista a Pep Traveria, de 33 anys, fundador del MDT Osona. Posteriorment ingressà a ERC. Actualment n'és el president de la secció local de Manlleu. L'objectiu de l'entrevista és intentar validar la hipòtesi que defenso en aquest apartat, referent als diferents graus de suport de la societat catalana envers al fet independentista en general i el fet armat en particular.**

Pregunta: *Des de quan pots recordar la teva implicació amb el moviment independentista català?*

Resposta: Des de mitjans dels 80, amb la formació del MDT Osona.

PR: *Com vas viure el procés d'escissió del moviment independentista català? Quina data va ser la més significativa per tu?*

RS: Vaig deixar el moviment quan es va produir l'escissió dins l'MDT, quan les diferents corrents es van enfrontar. En aquell moment vaig veure que aquest projecte no anava enlloc. Aquest es el gran mal de l'independentisme, que quan som un cert nombre es produeixen escissions. Jo vaig optar per una altre via (es refereix a la parlamentaria, ingressant a ERC).

Hi ha hagut moltes dates significatives com les diades del Pi de les Tres branques, però la data que recordo més és el concert de Lluís Llach al Camp Nou.

PR: *Com vas viure la dissolució de Terra Lliure? Que va passar?*

RS: Tenia sentiments contradictoris... el que tenia clar era que el projecte que representava Terra Lliure no anava enlloc. Però sempre et queda un pel de nostàlgia i no precisament per ser un moviment armat, sinó per ser una via d'escapament emocional, per desfogar-te... Quan ho veies tot massa difícil, doncs veies Terra Lliure com a últim recurs... encara que no hi creguessis. Que va passar? Doncs que era un projecte obsolet i que per falta de suport popular, intel·lectual i de la població no va tirar endavant. El país no estava preparat per assumir un projecte armat. I no tenia cap sentit que hi fos.

PR: *Hi creies tu amb el projecte independentista d'arrel combatiu?*

PS: No ho sé si hi creia o no. El que sí tinc clar es que en aquells moments era l'únic lloc on podies treballar per un projecte independentista, perquè en la via parlamentaria no hi havia cap partit que defensés tesis independentistes i on poguessis tenir uns mínims als quals compartir.

PR: *Com veies tu el paper de la lluita armada pel que fa a la qüestió de l'Alliberament nacional de Catalunya?*

PS: La lluita armada me la mirava amb força indiferència. La veritat és que no ho sé com ho veia. Hi era, però no em qüestionava si era bona o no.

PR: *El teu entorn social, on vius i et relaciones, de quina manera estava lligat amb el moviment independentista ?*

PS: El meu cercle d'amics estava totalment separat dels meus cercles independentistes . Eren dues coses totalment separades

PR: *Com creus que veu/veia la societat catalana el fet independentista, tant el combatiu com el més institucional?*

PS: La veritat es que , en aquells moments no hi pensava en el que pensava la societat. Però pel que fa a la lluita armada el sentiment era més de rebuig que de suport. Potser fins i tot era d'indiferència. Però pel que fa al tema independentista en general, crec que es veu amb més acceptació i simpatia que de rebuig

PR: L'opció de la lluita armada , creus que va ser un factor determinant pel que fa a la percepció de la societat envers l'independentisme?

PS: La lluita armada es veia amb mals ulls i això va influir, sí.

PR: Creus que la lluita armada va ser l'estratègia adequada? Hi havia suport?

PS: Suposo que en els inicis possiblement sí. No se sabia cap on tiraria el país i no sabia cap a on tiraria la transició.

El suport sempre va ser mínim. Potser el moment de més suport va ser amb la fusió de les dues grans corrents dins l'MDT: Recordo grans "manis" amb milers de persones.

PR: Com veus aquells moments des de l'actual perspectiva?

PS: D'aquella època va sortir gent molt ben formada políticament. Recordo que vaig aprendre molt en política i aquest fet ha estat fonamental per l'evolució de l'independentisme posterior. I com jo, molta gent. De fet no hi havia enlloc on es pogués adquirir aquesta formació política.

PR: Que destacades com a més important per entendre els inicis de la lluita armada?

PS: Segons Fernández Calvet es evident que va sortir a rel del moviment ecologista amb tot el tema de les centrals nuclears. També la conjuntura política, ganes de trencar amb allò establert, el franquisme, etc.

PR: Creus que la línia actual de l'independentisme visualitzat a través d'ERC, es millor que la línia més combativa?

PS: Tinc claríssim que és la línia menys dolenta. La democràcia i la via parlamentària ara mateix és la única opció que tenim per aconseguir els nostres objectius que són l'alliberament nacional dins el marc d'una Europa Lliure.

4.2 Referents intel·lectuals i polítics; Cobertura mediàtica

En aquest apartat veurem com el discurs dels polítics més rellevants del nacionalisme català del segle passat, no estaven per un procés secessionista. Veurem també que l'independentisme combatiu tenia una manca de referents intel·lectuals actuals que defensessin la lluita armada. Alhora podem veure també la cobertura mediàtica de tota la història de Terra Lliure per part de l' AVUI que amb la seva parcialitat es convertí també en actor/factor pel que fa al procés de dissolució contribuint al descrèdit general de l'organització.

Nacionalisme català:

Més enllà de l'independentisme no institucionalitzat que opta per la via de la lluita i la reivindicació per assolir l'alliberament Nacional de Catalunya, les opcions per aconseguir aquesta Independència passen per aconseguir que una candidatura pro-independentista arribés a ser la força majoritària al parlament. Alhora, el nacionalisme català històricament no ha estat massa partidari de la independència de Catalunya, tal i com es reflexa perfectament en l'assaig de l'Alfred Bosch⁵⁰ recollit en el llibre **La Hipòtesi de la independència** de l'Albert Branchadell.

En aquest assaig, l'autor va incloure un repàs històric del nacionalisme català des dels primers teòrics com Valentí Almirall i Torras i Bages fins a la Convergència Democràtica de Catalunya de Jordi Pujol. Segons assegura Bosch, la posició no independentista de Valentí Almirall no podia ser més explícita. Aquest va manifestar : *“ per molts i grossos que siguin los agravis rebuts; per més degenerats que nos vegem per culpa en part d'altres, no hi ha avui a Catalunya ningú qui sigui reflexivament separatista, ni ho serem al darrer extrem[...] Lo catalanisme regionalista aspira sí, a rompre la unitat transformadora que nos ofega, però amb igual força desitja la unió que ha de darnos salut i força. Volem viure no amarrats i lligats però sí enllaçats amb les demás regions de la península...”* (Branchadell, 2001: 110)

Com Almirall, Torras i Bages va excloure l'opció independentista i, va introduir un matis que seria una constant en la trajectòria del catalanisme *“ La nació no tenia perquè culminar en un estat propi: podia trobar perfectament l'acomodació dins un complex plurinacional...”* Sobre Rovira Virgili, es diu que *“ va dissertar abundantment sobre la sobirania i el dret a l'autodeterminació, però no va concretar mai si es pronunciava sobre la independència...”* (Branchadell, 2001: 109, 110)

Aquestes posicions no només van ser constants dins la trajectòria dels regionalistes i de posicions més conservadores políticament, sinó que fins i tot la formació Estat Català, - que derivà en la fundació d'ERC de Macià i Companys- va inclinar-se per l'aplicació d'una fórmula confederal a Espanya⁵¹ i no ben bé per la creació d'un estat sobirà i reconegut internacionalment. La proclamació el 14 d'abril de 1931 per part de Macià de la República Catalana com a estat integrant de la Federació Ibèrica o la proclamació de Companys el 6 d'octubre del 1936 de l'Estat Català dins la República

⁵⁰ Bosch, Alfred 1997. *La via africana. Velles identitats, nous estats*. València edicions 3 i 4

⁵¹ Aquest punt s'ha de matisar perquè Estat català (amb Macià al capdavant) sempre s'havia declarat clarament independentista. El canvi de Macià envers postures no explícitament independentistes encara és un tema debatut en els cercles acadèmics nacionalistes (veure Creixell, Joan (1984). Origen de la bandera independentista. Barcelona, ed. El Llamp.

Federal Espanyola, donen fe del caràcter no secessionista d'aquests personatges tan mitificats per l'independentisme actual. Fins i tot al començament de la Guerra civil, en ple desgavell institucional a nivell estatal, és simptomàtic que les autoritats catalanes no ho aprofitessin per a declarar unilateralment la independència de Catalunya. Cal matisar però, que no es tenen en compte les circumstàncies històriques que van portar a no-pendre aquestes decisions, tal i com ens explica el senador d'ERC, Carles Bonet en el llibre **La Falsa Ruta**⁵². En aquest treball, s'intenta matisar aquesta constant històrica del catalanisme envers el fet independentista. Bonet defensa que Macià, Companys i fins i tot Almirall “*en el seu context històric es poden considerar independentistes*”.

Aquest projecte no secessionista del catalanisme polític va continuar amb els partits que van sorgir arrel de la transició – des del PSUC al PSC i fins a Convergència i Unió -. En efecte, tots els teòrics del socialisme català, en les seves diferents variants, no han estat mai properes a un nacionalisme de caire rupturista. Des de Campalans fins a Solé Tura i passant per L'ecosocialista Rafael Ribó, tots tenen una concepció federalista de la nació espanyola. Pel que fa al nacionalisme moderat representat per CiU, el seu líder Jordi Pujol, s'ha distingit sempre per la seva insistència a recordar que el nacionalisme professat per CiU no és independentista. I d'acord amb això, no són independentistes les orientacions per al futur contingudes en documents tan estratègics de la seva formació com “*Per un nou horitzó per a Catalunya*” o “*La sobirania de Catalunya i l'Estat Plurinacional*” (Branchadell, 2001: 123).

Aquesta frase extreta del mateix Bosch resumeix perfectament aquesta moderació de la política catalana post-transició, lamentant que “*ni la més negra de les Espanyes, sota la capa d'una dictadura militar, va ser capaç de desviar el catalanisme polític de la seva trajectòria històrica*”

Fins i tot, historiadors catalanistes reconeguts com Jordi Cassasses i Josep Termes, en el seu llibre **El Futur de Catalunya**⁵³, diuen “*la formulació de la sobirania com a sinònim d'independència política es convertirà en una forma d'idealisme anacrònic...*” Un altre analista del nacionalisme català moderat, Josep Miró i Ardèvol, també fa unes consideracions semblants sobre l'orientació no-independentista del nacionalisme català. En el seu treball **Més enllà de l'autonomia. Un catalanisme per al segle XXI**⁵⁴ afirma que “*el catalanisme del segle XX pràcticament no s'apunta a la construcció d'un estat nacional, sinó a fórmules regionals, i aquesta situació s'estén fins a la segona república i prolonga els seus efectes fins als nostres dies*”. Per Miró i Ardèvol, l'opció de construir un aparell estatal separat de l'estat Espanyol “*no apareix electoralment fins als anys 80-90, i quan ho fa, adopta més aviat actituds d'aventura juvenil i de modesta revolta generacional, que no pas la configuració d'una aliança objectiva d'interessos i necessitats dels diversos grups socials*”. Heus aquí, una definició que ens pot ajudar a entendre millor el perquè del fracàs del projecte de l'independentisme no institucionalitzat que estem estudiant.

El que ens interessa però es constatar com la majoria aquests autors analitzats tenen en comú la visió que el catalanisme del futur no ha d'avançar per la ruta independentista, la qual cosa confirma aquesta constant històrica no rupturista de la majoria de polítics, ideòlegs i intel·lectuals catalans envers Espanya.

⁵² Carles Bonet 1997. *La falsa Ruta. Una crítica independentista*. Barcelona. Flor del Vent edicions

⁵³ Casassas, Jordi; Termes, Josep (1997). *El futur del catalanisme*. Barcelona, ed. Proa

⁵⁴ Miró i Ardèvol, Josep (1997). *Més enllà de l'autonomia. Un catalanisme per al segle XXI*. Barcelona, ed. Columna

Manca de referents intel·lectuals

En totes les converses i entrevistes mantingudes amb persones vinculades al moviment independentista no institucionalitzat- de diferent grau i condició- els he fet la pregunta sobre els referents intel·lectuals en els quals s'emmarcaven. La pregunta, a grans trets es pot sintetitzar de la següent manera:

- Si jo sóc partidari o activista d'aquest mal anomenat moviment antiglobalització, jo llegeixo Noam Chomsky, Saramago, Montalbán i fins un llarg etcètera. Si sóc proper a les tesis de l'independentisme radical i combatiu, què llegeixo, quins són els meus referents ?

Les respostes, en moltes vegades no s'han pogut donar, i en d'altres s'han referit a autors que, tenint postures molt clares i contundents envers la independència de Catalunya, mai s'han manifestat a favor de la pràctica de la lluita armada. Què volen dir aquests resultats? Vol dir que no hi ha cap referent intel·lectual? O assenyala una manca de formació social, cultural i política del país ? Al meu parer les dues coses són certes, però molt més la segona que la primera.

Anem a pams. A l'hora d'analitzar els referents intel·lectuals de l'independentisme català, farem la distinció entre els teòrics que defensen la lluita armada i els teòrics que en diferents graus aposten per una independència de Catalunya, però sense armes ni explosius. Pel que fa al fet intrínsec de defensa de la lluita armada per aconseguir objectius polítics, - i molt a nivell general- , trobem autors que vénen de l'anarquisme, el marxisme - leninisme soviètic o els mífics revolucionaris d'Amèrica Llatina (estem parlant del Bakunin, Marx, Lenin, Guevara) que en són els principals teòrics a nivell internacional. Com a referents pràctics trobem a la Fracció de l'Exercit Roig (amb Toni Negre al capdavant), al grup alemany Baden Meinhoff, a l'IRA irlandès, i obviament a ETA.

Però el referent principal de tots plegats és el FLN Algerià, tant per la metodologia practicada com per els resultats obtinguts⁵⁵. Però no només hi ha referents a nivell internacional, a nivell nacional tenim als anarco·llibertaris Joan Garcia, en Salvador Seguí (el Noi del Sucre) o els desconeguts "Telles" i "El noi de les Barraquetes", o bé, en Daniel Cardona (fundador de Nosaltres Sols). El que ja costa més de trobar és un referent intel·lectual ACTUAL i reconegut, que defensi i teoritzi explícita o implícitament a favor d'aquesta metodologia. I aquesta és la clau de volta de tot plegat. Si no hi ha producció teòrica actualitzada no hi pot haver evolució pràctica. I en el cas de TL, aquests referents no existien.

Això no vol dir, que dins el moviment no es defenses la lluita armada, encara que, com aquí assenyalarem , sota uns pressupòsits antiquats i no actualitzats als temps actuals. Davant aquest buit referencial i teòric aquestes funcions les adoptaven els mateixos líders del MCAN que alhora també feien les funcions ideològic-estratègiques. Tenim doncs com a principals referents ideològics, que defensaven i justificaven la lluita armada, un dels líders del PSAN, el valencià Josep Guàrdia, el Manresà Carles Castellanos - pertanyent a l'IPC, l'altre gran corrent de l'independentisme català- . i Carles Sastre, que fins i tot dins la presó, tenia una influència determinant dins l'organització

⁵⁵ Es el gran referent pel fet d' aconseguir la independència d'un país paradigma d'Estat nació (França)

La comunicació de caire ideològic i estratègic – i on podem veure els diferents tipus de defensa de la lluita armada- es feia sobretot a través d'opuscles, revistes i pamflets de les diferents organitzacions integrades dins el MCAN⁵⁶.

Pel que fa als referents intel·lectuals nacionals, que defensen l'independentisme més rupturista, però que no justifiquen les tesis de la lluita armada, la llista és molt llarga. Hem seleccionat, com a més citats els escriptors Manuel de Pedrolo i Joan Fuster, i als intel·lectuals Félix Cucurull, Batista i Roca, Santiago Cucurella, Xavier Romeu i a Lluís Maria Xirinachs. Es precis deixar clar que en aquest àmbit els referents podrien ser molts i molts més. Més que mai, aquest sub-apartat podria donar per tot un treball sencer dedicat a aquesta qüestió. També s'ha de dir que el fet que l'autor consideri que aquests siguin els referents intel·lectuals més importants de l'independentisme català més radicals , això no vol dir que aquests siguin els autors que actuïn com a referents per la majoria de militants independentistes⁵⁷

A través de les converses-entrevistes mantingudes amb militants que podrien formar part d'aquest "independentisme sociològic" no excessivament polititzat, i preguntats pels seus referents, ens han donat noms tan sorprenents com els escriptors Ferran Torrent i l'Isabel Clara-Simó, el filòsof Josep Maria Terricabras o el sociòleg Salvador Cardús, per anomenar també els més citats. Però els veritables referents intel·lectuals de l'independentisme dels anys 80-90 han estat els músics. Des de Raimon fins a Lluís Llach, passant fins als actuals cantants de grups de rock català com els Brams o el Pets, aquests han estat els veritables referents de l'independentisme català de finals de segle. Sense desmerèixer en cap cas l'aportació d'aquests músics – que segons molta gent, han estat els que han aguantat l'edifici mig derruït de l'independentisme els darrers anys- aquest fet ens deixa veure la precarietat de la producció teòrica d'aquest independentisme no institucionalitzat , i una mancança de formació política i cultural de la militància independentista a la Catalunya dels anys 80-90, que n'ha determinat el mateix projecte.

Què hi diu la poesia en relació al fet armat? Sense fer una excessiva prospecció sobre la qüestió destacarem a Martí i Pol, que li dedicà un poema al detingut, empresonat i torturat membre de Terra Lliure, Pep Musté. També hem trobat un poema de Joan Salvat Papasseït dedicat a l'activista català Daniel Cardona, on podem veure – entre línies - un reconeixement i suport a qualsevol mena de lluita per aconseguir els objectius d' Independència del Països Catalans⁵⁸. No hem trobat cap altra referència poètica.

⁵⁶ Els principals d'aquests opuscles eren:

- Butlletí oficial de Terra Lliure l'ALERTA (recopilats en el llibre Parla Terra Lliure de Carles Sastre)
- Butlletí LA BUSCA (revista de debat de l'IPC)
- Butlletí EL CLAM (comunicats dels CSPC)
- Revista COMBAT (revista de Catalunya Lliure)
- Butlletí LLUITA (editada pel PSAN a nivell nacional)
- Opuscle LA VEU DE LA TERRA (editada per l'MDT)

⁵⁷ Afirmació producte de les converses i entrevistes a persones realitzades en la recerca

⁵⁸ Veure poesia al final d'aquest mateix apartat l'apartat.

Cobertura mediàtica i rebuig institucional:

Com ja hem assenyalat en el primer apartat dedicat a la breu història de Terra Lliure, la diferència de les organitzacions armades prèvies a Terra Lliure envers la mateixa TL és que no van aconseguir cap mena de repercussió mediàtica de les seves accions degut a la censura dels mitjans de comunicació controlats pel règim franquista. En aquest sentit, un dels objectius de Terra Lliure (la propaganda armada com a mitjà de posar el tema de l'independentisme i el resistencialisme a "l'invasor" en el primer pla de l'actualitat) podríem dir que va estar força aconseguit si tenim en compte el precari estat organitzatiu, de funcionament i de possibilitats de la mateixa Terra Lliure. De fet, l'efecte comunicatiu, ha estat el gran èxit de TL, i les seves consignes i simbologia van estar àmpliament difoses arreu del Principat, i no és estrany veure'n encara de reproduïdes per pobles i ciutats⁶⁰.

Si ens atenim als plantejaments polítics i criteris periodístics predominants es evident que als grups que practiquen la lluita armada no se'ls hi sol fer d'altaveu de les seves demandes. Si que s'utilitzen des dels diferents poders, tots els mitjans de comunicació, a l'hora d'endegar una estratègia depressió social per des-legitimar aquestes postures violentes⁵⁹. Com veurem aquest fou el cas de Terra Lliure

Encara que tal i com un integrant de Terra Lliure em confessava⁶⁰ sobre el fet que la suposada pressió mediàtica i institucional no els afectava i fins i tot els animava, (ho defensava dient que allò indicava que anaven pel bon camí) és evident que una pressió dels mitjans de comunicació, dels partits polítics i de la societat civil en general, es un factor determinant alhora de minar i crear un estat d'opinió que expressi un clar rebuig a la pràctica de la violència, afectant els objectius que volien assolir.

Aquest rebuig institucional i dels principals partits polítics ha estat una constant en tota la història de les accions de Terra Lliure. Aquest fet l'hem pogut comprovar fent una capbussada en els arxius del diari AVUI⁶¹, on hem fet un repàs del que s'hi ha dit i publicat l'endemà de totes les accions que va protagonitzar Terra Lliure. A grans trets podem afirmar que vista la poca acceptació que es tenia de les tesis independentistes radicals per part de la societat catalana – i sent-ne el diari AVUI una expressió d'aquesta societat - la cobertura mediàtica ha sofert diferents alts i baixos, segons els interessos i preocupacions del poder polític envers la qüestió.

Podem parlar d'una primera etapa on les primeres accions ni s'esmenten, tret de l'atemptat contra Jimenez Losantos on L'AVUI en dona molta cobertura i el diari hi dedica la seva editorial, deixant ben clara la seva opinió contrària a tota acció violenta. La Generalitat també emet un comunicat condemnant la violència armada. A partir de llavors, pràcticament s'obvia tota referència a les accions que Terra Lliure va anar desenvolupant contra estaments oficials espanyols. És estrany que, accions amb morters contra casernes a Martorell i Barcelona, artefactes contra cotxes patrulla, atemptat contra el despatx d'un professor a València o fins a 6 accions coordinades en el mateix dia contra oficines de l'empresa COPISA (Construcciones Pirenaica SA) desenvolupades els anys 1982-84, ni s'esmentin en el diari AVUI.

⁶⁰ Veure fotografies de pintades i grafitis a l'annex Galeria d'imatges independentistes (figures I, J)

⁵⁹ En el llibre Batista, Antoni (1997) *Terror i negligència: Hipercor i la construcció periodística d'ETA*. Barcelona, Ed. La Magrana, s'explica en detall l'actuació dels mitjans de comunicació envers el fenomen del terrorisme

⁶⁰ Conversa amb l'ex- activista de Terra Lliure, Pep Musté

⁶¹ L'opció de triar L'AVUI és pel fet de ser un diari proper al nacionalisme català. No s'ha analitzat cap altre diari purament per qüestions d'espai i temps

És però, a partir de la mort dels militants Josep Antoni Villaescusa i Quim Sánchez el 20 de juliol de 1984 i el 16 de desembre de 1985 respectivament (on es dona una pàgina sencera de cobertura en cada cas) quan les notícies relacionades amb Terra Lliure comencen a sortir amb més freqüència, fruit de la preocupació política que Catalunya es convertís en un altre Euskadi (Fernández,1998: 2) i coincideix en el temps , amb una intensificació de l'acció judicial i policial per part de les estructures estatals.

El punt àlgid de cobertura esdevé a rel de l'atemptat que va fer ETA als magatzems Hipercor de Barcelona el 19 de juny de 1987 i que va conmocionar la societat catalana. Les següents accions de Terra Lliure contra Hisenda a Igualada, l'acció a les Borges Blanques en la qual es produeix la primera víctima, i sobretot les accions del 28 de març i del 2 de maig de 1988 contra la Guardia Civil i la Policia nacional (amb bomba trampa)⁶⁰ tenen una impressionant cobertura per part de l'AVUI amb reportatges sobre la dona morta, comparacions amb ETA, i declaracions de condemna de la Generalitat, Bisbat de Barcelona i partits polítics..

A partir de llavors, es torna a la tendència a obviar les accions de Terra Lliure (que van anar minvant a causa del seu procés de dissolució) . Accions desenvolupades durant el període 1989-92 contra oficines de FECSA a Barcelona, Igualada i Granollers, contra una estació elèctrica a Benidorm, o les accions amb artefactes explosius contra els jutjats de Cervera i Sabadell no van tenir cap mena de cobertura ni que fos en format breu. Tan sols un artefacte a Girona a la seu de la Inspecció de treball va tenir la cobertura en petit format de 5 línies.

Aquesta tendenciositat i parcialitat informativa a obviar les accions de Terra Lliure per part de la premsa oficial va augmentant de manera progressiva: El 7 de maig de 1989 esclata una bomba al local nacional de l'MDT del carrer de Barcelona. El dia següent l'AVUI posa en pràctica aquest exercici d'especulació informativa publicant que “ *els veïns havien denunciat anteriorment a la policia el risc que comportava aquell local, després que un diari hagués denunciat que s'hi guardaven explosius de Terra Lliure*” i posant en boca d'uns veïns anònims “ *algunes vegades arribaven ferits al local i deixaven un regueró de sang...*”. El diari *El País* tampoc es queda curt. El 9 de maig publicava “ *La policia sospecha que un sector de Terra Lliure pudo atentar contra la sede del MDT*”. (AVUI 8-5-98, i *El País* 9-5-98). Vet aquí com per obra i gràcia de la premsa la víctima (MDT) apareixia com a veritable culpable.

No acaba aquí la llista d'inoportunitats i manca de transparència informativa dels mitjans de comunicació. De fet, aquesta parcialitat informativa fou producte del debat que en aquells moments es tenia en els mitjans de comunicació sobre el fet terrorista i la seva cobertura⁶².

En el cas de Terra Lliure, aquesta opacitat pel que fa a la cobertura de les accions fetes per Terra Lliure es pot exemplificar de la següent manera: repassant la cobertura de les accions de TL⁶³ em preguntava perquè determinades accions no sortien reflectides en el diari, suposant que o bé no s'havia emès cap comunicat o bé la policia no ho havia fet arribar a la premsa. Però aquesta presumpta desconexió quedava desmentida després d'algun atemptat important com la mort de Quim Sánchez o la mort de la dona de les Borges Blanques. En el mateix reportatge informatiu del fet, es donava una relació de cada acció que TL havia fet, una per una, i sense deixar-se'n cap. Tenim doncs, que les accions de Terra Lliure sí que

⁶⁰ Veure fotografies de l'atemptat a l'annex “galeria d'imatges independentistes”

⁶² L'Antoni Batista amb la seva tesi ja referenciada “*Terror i negligència. Hipercor i la construcció periodística d'ETA*” explica el debat.

⁶³ Podeu veure la cobertura de les accions a l'annex “ Anàlisi de la cobertura mediàtica “

arribaven als diaris, però aquests no ho publicaven. És més, existia una persistència de tota una colla de missatges que, des de diferents poders – i a través mitjans de d'informació i creadors d'opinió- insistien a associar independentisme amb violència, amb aldarulls al carrer, i amb infantilisme ideològic, amb una clara intencionalitat d'aprofitar el fenomen Terra Lliure per associar-lo maliciosament a tesis independentistes que no tenien res a veure amb lluites armades ni explosius.

Deixant de banda les intencionalitats finals i les conveniències ètiques i morals derivades del fet d'obviar segons quines notícies, el fet real es que la incidència mediàtica es fonamental en l'estratègia d'un grup armat, i més d'un grup que exercia la violència amb finalitats comunicatives i de propaganda com TL. I aquesta cobertura mediàtica, el que va fer és accelerar el procés de descrèdit general de Terra Lliure, esdevenint també, un element important en la dissolució.

Entrevista a Félix Martí, director del Centre UNESCO de Catalunya i reconegut intel·lectual catalanista. Des de la seva posició ens donarà l'opinió i la visió sobre els temes tractats en aquest apartat.

PR: *Quin pensa que és o hauria de ser el paper dels intel·lectuals en el catalanisme?*

PS: El catalanisme es alimentat per una sèrie de reflexions que pertoca fer als intel·lectuals . Com per exemple durant tota l'època de la resistència a la dictadura on em sembla que el rol que van desenvolupar els intel·lectuals va ser decisiu, i sobretot en un país no normalitzat com va ser Catalunya. El seu paper, ara i llavors es fonamental.

PR: *Fins a quin punt creu que la pressió intel·lectual i política pot contribuir al manteniment o la dissolució de grups armats?*

PS: Pot contribuir perquè els intel·lectuals analitzen present i futur d'un país. En el cas de Catalunya i d'una manera clara, la immensa majoria d'intel·lectuals exclouen la lluita armada com a metodologia per aconseguir les llibertats catalanes. I això es per una doble raó. Una per raons ètiques, perquè els hi sembla que aquesta metodologia és inacceptable. I de l'altre, perquè es considera que aquesta metodologia a més de no-ètica és ineficaç, que conduiria al fracàs, vista la força repressiva de l'altre bàndol. Els anàlisis porten a aconsellar que no s'opti per aquesta metodologia.

PR: *I creu que la gent que practica la lluita armada, ho percep, en fa cas d'aquests anàlisis dels intel·lectuals?*

PS: Jo crec que sí que ho perceben i se senten afectada. El que passa es que els que dirigeixen aquests grups, tenen unes certes qualitats de lideratge intel·lectual. i defensen i justifiquen aquestes pràctiques. Però cal dir que fora d'aquests grups reduïts no troben cap mena de suport en la societat catalana.

PR: *Com es possessionaven els intel·lectuals catalans de l'època davant les accions de Terra Lliure?*

PS: Hi havia una simpatia envers els objectius que perseguia Terra Lliure però hi havia un clar distanciament respecte la metodologia utilitzada. Els intel·lectuals compartien els plantejaments (alliberament, etc) però o no se sentien gens còmodes amb la manera de fer les coses. Aquest era un sentiment clar dins la intel·lectualitat catalanista de l'època.

PR: *Hi havia veus explícites o implícites que defensessin les tesis de la lluita armada?*

PS: S'ha de fer una distinció: En el pla independentista hi havia un sector de la intel·lectualitat amb una reconeguda autoritat moral que podrien estar dins el bloc d'un independentisme més radical. En Jordi Carbonell, en Josep Benet i sobretot en Manuel de Pedrolo que era la persona que aquests moviments veien amb més simpatia. Però recordo que fins i tot aquests intel·lectuals més radicals pel que fa al tema de la independència, no defensaven les tesis de la lluita armada. No conec ningú de les grans personalitats catalanes – realment no m'atreiria a dir cap nom - que dones suport a la lluita armada ni les justifiqués mínimament.

PR: ***Es té una certa sensació pel que fa a la lluita armada a Catalunya que aquest és un tema tabú, que s'ha d'amagar, que no és convenient. Hi està d'acord?***

PS: Totes els països han de ser transparents en si mateixos hi no hi ha cap raó d'amagar res de res i tot forma part de la memòria.. Jo sóc pacifista i tinc clara la meua via, però no tinc cap inconvenient per parlar d'aquests temes. I fins i tot puc entendre que es fàcil que degut a que les aspiracions nacionalistes de Catalunya han estat desateses per les estructures de les quals formem part com l'Estat Espanyol, el Francès, i ara Europa, i poden portar a molta gent a creure no només a postures radicals i contundents sinó a considerar que l'acció armada pot portar millores en la situació actual. Per tant, jo no tinc cap inconvenient en reflexionar sobre aquestes experiències , posar-ho sobre la taula i cada ú que decideixi. La realitat no s'hauria d'amagar.

Si existeix el tabú, de la lluita armada en la societat catalana? Es veritat que no agrada. Hi ha hagut una auto repressió en la classe política i es una auto repressió que es nota en el sentit que totes les posicions que no han pactat amb el possibilisme polític són vistes com a posicions perturbadores. I això es tindria que resoldre, si estem veritablement en un pluralisme polític. I els plantejaments extrems s'haurien de poder expressar. I tenen tot el dret. Llavors la via democràtica, amb l'estatut, la constitució i les eleccions ja decidiran. I això encara no passa. Totes les posicions heterodoxes són posicions que pateixen una repressió social. Per tant, admetria que encara existeix un tabú social pel que fa a aquestes posicions.

COSES NI COMENÇADES NI ACABADES

“ I aquells sis homes – els quals podria il·lustrar-vos de cap a peus com eren i que eren i tot- es decidiren a muntar una guàrdia de salvació a la Pàtria, que ells creien afeblida per lo que li era més car, aixà és, la independència. I muntaren la guarda. I un a un, tots aquells qui en passar no mostraven les mans netes de culpa, eren occits per ells, en el més fosc misteri. I ja era veu del poble que era finit l'adagi de “ mala herba, mai mor”. Perquè la mala herba, en algun cas pregon, s'havia tornat herba de punició als contraris, car els de les mans brutes s'havien acordat de no pactar mai més, ni per esperit pràctic, amb el cantó opressor, Però això no durà tant com la Pàtria opressa ho havia de menester, ja que els nostres sis homes – dels quals il·lustraria, si volguéssiu vosaltres, en llur interior, els sis rostres intensos-acabada la feina que els semblava, desguarniren la guarda. In un dia, hom no sap com, aquells sis homes braus foren menats al pal, i de nou l'enemic avilia la Pàtria. I ara us diré les armes que l'enemic gastava, que eren les dels honors, i els títols i els diners, que a ells no costaven res, per tal que res no suaven però que eren feblesa dels germans d'aquells sis als quals gloriava el pal. I per la tal feblesa un gran partit hi havia que entretenia al poble amb tortuoses promeses d'un alliberament no massa lluny amb la condició que els homes de seny – en un poble d'un seny extraordinari – fossin els qui actuessin prop dels homes del rei qui els havia fet seus per la violència bruta (també era veu del poble que aquests homes de seny havien delatat els sis obscurs patriotes). I la Pàtria caiguda no podia aixecar-se, ni mai més no ho faria, si no li fos muntada una altra guarda nova i cent més que se'n fessin. Perquè els qui la punien no eren els enemics sinó els seus propis fills, que a cada cantonada hom podia trobar-ne disposats a traïr-la, per títols, per honors i per diners. Amb la mà al cor, la Pàtria creia que bé hi hauria qui faria la guàrdia, almenys al seu fossar. Contra els mals fills... i els altres”.

Joan Salvat Papasseit⁶⁴ (setembre 1920)

⁶⁴ Poema publicat a la revista La Dama de Reus (juny 1992), desconeixent cap altra referència.

4.3 Discurs, ideologia i estratègia

A través dels documents interns de Terra Lliure i del seu butlletí ALERTA, és pot veure la poca progressió i adaptació del seu discurs ideològic en una societat canviant, amb i la falta de producció i diversificació teòrica del moviment. La caiguda del Mur de Berlín, el descrèdit del Marxisme i l'esquerra en general i l'enroc en determinats temes (com la lluita armada), provocaren aquest progressiu allunyament generalitzat de la societat, arribant fins i tot a les seves pròpies bases. Aclarir que aquest apartat és potser el que té una major carrega de subjectivitat per part de l'autor, i que ha estat el menys validat per integrants de l'independentisme combatiu, amb arguments tan vàlids com contraris als que aquí exposaré.

Analitzant tots els documents de Terra Lliure sintetitzats en el llibre **Parla Terra Lliure**⁶⁵ podem constatar una linealitat programàtica des dels inicis fins al final, fet que ens deixa veure una mancança de producció i diversificació teòrica. Aquesta mancança provoca que no hi hagi la necessària regeneració i oxigenització de plantejaments amb "l'enquistament" amb temes com la lluita armada i el socialisme. Enquistament que – al meu entendre-, va influir determinantment en la estratègia general del MCAN a l'hora d'establir complicitats.

Els tres pilars argumentals dels documents del llibre es poden sintetitzar en quatre punts:

- Una anàlisi sobre la societat capitalista, els seus defectes i les seves conseqüències, proposant com a via única de superació el socialisme d'arrel marxista - leninista. Aquest socialisme hauria d'anar estretament lligat al procés d'Alliberament nacional
- Un discurs justificatiu i reiterat de la defensa de la lluita armada com a eina imprescindible, deixant entreveure la possible accentuació o desacceleració segons la conjuntura
- Una crítica constant i despietada cap a les opcions polítiques nacionalistes catalogades com a reformistes i autonomistes.
- Un esforç considerable de teorització sobre com hauria de ser el moviment d' Alliberament Nacional català, cap on ha d'anar i quines en són les amenaces i les debilitats.

Pel que fa al primer punt, i com ja hem apuntat, es fa un anàlisi de la societat capitalista que el meu entendre es força acurat, documentat i ben defensat argumentalment. No així amb la proposta de superació del capitalisme per mitjà d'un socialisme d'arrel marxista/leninista de capa caiguda. La societat catalana integrada dins el context europeu on imperava la pugna entre els conservadors i la socialdemocràcia, no mostrava cap interès en aquest socialisme soviètic que derivava cada vegada més cap a la marginalitat més absoluta. A més el 1989 es produí la caiguda del mur de Berlín amb el posterior desmembrament de la Unió Soviètica, suposant el definitiu triomf del sistema polític basat en la democràcia liberal.

⁶⁵ * Carles Sastre, 1998. *Parla Terra Lliure Els documents de l'organització armada catalana*. Lleida, Editorial El Junc

Aquest no és però, argument suficient per a desacreditar l'opció socialista de TL ja que aquest desmembrament va agafar de sorpresa a tota la classe intel·lectual i política europea que no va saber predir mínimament aquest daltabaix ideològic. La meua observació va dirigida a l'entorn de l'opció estratègica de lligar indissolublement alliberament nacional i revolució socialista per part del MCAN. Aquesta opció per agosarada, crec que fou determinant. Si el primer objectiu ja es prou difícil, incloure que el segon "ha d'anar" imperiosament lligat al primer, doncs ens trobem que la dificultat augmenta de manera considerable.

En veiem múltiples referències a l'estratègia socialista, en la seva versió més dura, en els documents analitzats amb frases com "*la classe treballadora com a única defensora i l'única classe objectivament interessada en l'alliberament nacional*" o bé "*l'única forma d'aconseguir una transformació revolucionària es la destrucció del poder vigent i alhora la presa de poder per part dels sectors populars en lluita*" (Sastre, 1998: 23 i 25)

Cal dir que les converses mantingudes amb integrants del moviment independentista de caire combatiu en gairebé cap cas han validat la meua tesi aquí exposada i han refermat sempre que l'opció de lluita de classes i independència nacional no poden estar deslligades l'una de l'altra. "*Si aconseguim la independència però hem de continuar explotats per una classe dirigent i capitalista, doncs què vols que et digui...*" em recordava un d'aquests militants⁶⁶. No són del parer però, ex simpatitzants del moviment ja integrats a ERC , i d'un extracte social diríem que de classe mitjana on no es veien còmodes en aquestes posicions tant socialistes, arribant a afirmar un dels entrevistats⁶⁷ que "*la majoria dels meus companys se'ls en refotia el poble treballador i les classes populars, el que volíem era la independència ara i aquí, i el MDT era el que més proper estava de les nostres aspiracions...*" "La necessitat d'un missatge en positiu anava lligat amb l'agraïment de la formació política aconseguida en el seu pas per el MCAN.

Resumint, els meus dubtes entorn a la conveniència estratègica de lligar independència i socialisme es poden reflexar en dues preguntes:

1. No fou arriscada la pretensió que fossin "només" les classes populars les encarregades d' endegar un procés d'alliberament nacional a través de la revolució social, si tenim en compte que aquestes classes estaven més interessades en aconseguir valors materials (cotxe, pis, vacances viatges) que no pas en la lluita per aconseguir valors post-materials (independència, una societat justa..)?
2. Com es que va posar un èmfasi especial en un comunisme ja en retrocés com a projecte social, si tenim en compte que per definició el comunisme és internacionalista i sobretot sabent que l'independentisme català més radical d'aquest segle ha tingut com a referents principals persones vinculades al moviment anarquista i llibertari (Seguí, Telles..)?

Fins i tot el Moviment d'Alliberació Nacional Basc que també feia aquest lligam entre independència i lluita de classes, ha renunciat - en part- a la revolució social en benefici de la lluita exclusiva per la independència, en una clara voluntat d'establir aliances amb altres sectors socials⁶⁸.

⁶⁶ Entrevista amb el militant de l 'MDT Agustí Argimón

⁶⁷ Conversa amb un militant d'ERC que va demanar el seu anonim

⁶⁸ Pregunta a Antoni batista , periodista de la Vanguardia especialitzat en el conflicte Basc. Alhora hi ha múltiples documents del Moviment Basc d'Alliberament Nacional que avalen aquesta observació.

Posem-nos ara a analitzar l'espínós tema de la justificació de la lluita armada. En primer lloc direm que el cas de Terra Lliure és especialment particular. Terra Lliure neix amb la pretensió de dinamitzar i aixecar un independentisme combatiu i al marge de les institucions. O sia, la lluita armada no neix d'una voluntat promoguda des d'un moviment ja consolidat sinó que és el mateix moviment armat que a través de la lluita armada vol bastir aquest moviment. I això significa que la branca més militar és qui prioritza la lluita armada com a element imprescindible per avançar cap aquest alliberament nacional, posant aquest principi com a inqüestionable per a totes les futures adhesions. Com es podia pretendre fer una crida a la unitat de tot el poble català posant aquesta condició tan discutible com a innegociable?

Al llarg dels prop de 60 comunicats, declaracions i crides de Terra Lliure a través del butlletí ALERTA, les mencions a la irrenunciabilitat de la lluita armada són constants. Es recorda reiteradament que el tema de la lluita armada és pràcticament intocable i element totalment necessari per l'assoliment dels objectius. En trobem molts d'exemples amb frases tan explícites com “ *partim de la base que sense una estratègia de la lluita armada es impensable el procés d'alliberament del nostre poble*” (Sastre, 1998: 97) o bé “ *L'única manera possible d'aconseguir l'alliberament nacional i de classe tenint en compte que cada classe social defensa els seus interessos amb tots els seus mitjans al abast, és la força, que al capdavall és l'arma que utilitza realment l'Estat darrera la careta democràtica*” (Sastre, 1998: 100). O també aquestes on justifiquen plenament el rol de la lluita armada amb frases com “ *L'experiència històrica demostra que cap poble ha conquerit mai la llibertat sense recórrer a la utilització de la força*” (Sastre, 1998: 83) o aquí on es diu que “ *és tasca de l'independentisme demostrar al poble català que existeix una única estratègia per avançar veritablement cap a la independència: la lluita armada juntament amb la mobilització i l'organització*”. (Sastre, 1998: 83)

Veiem doncs un apropiament monopolista de la producció teòrica – pel que fa a la justificació de la lluita armada - per part d'un sector massa minoritari que tenia la lluita armada com a element intocable dins l'estratègia general de Terra Lliure, i per extensió del MCAN. Val a dir que si bé el qüestionament de l'estratègia armada no era explícit dins el moviment independentista, sí que al llarg dels anys, les posicions menys favorables a la lluita armada es podien anar copsant per tothom. Les morts produïdes en el si de l'independentisme per la manipulació d'explosius, la mort de l'àvia de les Borges Blanques de manera “accidental” més l'atemptat a l'Hiperacor per part d'ETA, van provocar la baixada d'intensitat en la reivindicació de la lluita armada com a eina imprescindible i fonamental.

A partir d'aleshores es va anar canviant el missatge clàssic de “ *sense una estratègia de lluita armada es impensable el procés d'Alliberament del nostre poble*” per el de “ *s'ha de compaginar el combat armat amb la mobilització popular i una direcció política ferma*”(Sastre, 1998: 24,74) , arribant al missatge actual de molts dirigents de que “ *serà el conjunt del moviment qui haurà de decidir de quins instruments , organitzacions i armes s'han de dotar per avançar la lluita*”⁶⁹ .

Com a elements justificatius per la defensa de l'opció armada⁷⁰ tenim sobretot l'auto defensa davant l'estat (ell es el primer d'utilitzar la força quan li convé), la tradició guerrera i combativa del poble català (des dels segadors fins a la guerra civil), el

⁶⁹ Entrevista a Josep Guíà a la revista El temps el dia 12-3-97, o bé entrevista a Carles Sastre a la revista Illa Crua el 17-6-200

⁷⁰ Veure figures L, M a l'annex galeria d'imatges independentistes, on es pot veure missatges a favor de la lluita armada

convenciment que per la via democràtica no s'aconseguiran els objectius i sobretot la certesa que tots els pobles que s'han aconseguit alliberar ho han fet mitjançant la lluita armada (processos d'alliberament nacional de països colonitzats, o fins i tot l'IRA irlandès).

El tercer aspecte o línia a destacar que hem copsat amb l'anàlisi dels documents de Terra Lliure és una notable i reiterada crítica a les posicions del nacionalisme/catalanisme dels partits polítics que van sorgir de l'Assemblea de Catalunya i que van acceptar l'ordre constitucional establert després de la transició. Les crítiques arriben a nivells que podríem considerar gairebé com a "desprietades" envers aquestes posicions "reformistes", arribant-los a culpabilitzar de la situació actual dels Països Catalans.

Seguint en la nostra línia d'extracció de frases per justificar la línia argumental, podem veure frases tant explícites i concloents d'aquest rebuig com per exemple "*Com veieu, no hi podem votar, ni donar suport a cap d'aquestes opcions, Durant aquests vuit anys (es refereix als anys passats des de la transició), els mals dels catalans no ha vingut d'Almansa, sinó de totes aquestes forces que van claudicar davant els anomenats poders fàctics (capital, exèrcit, església) i van provocar el desencís i la frustració entre les classes populars catalanes*" (Sastre,1998: 79). La crítica al procés l'autonomista es centrava en el fet que aquest procés tenia com a objectiu consolidar les estructures de l'estat espanyol en tots els seus aspectes, sense tenir la intenció de plantejar-se mínimament ni la construcció de la Nació catalana ni la transformació social.

Esquemàticament, les principals crítiques que es deriven dels documents analitzats en relació als partits autonomistes són pel fet que hipotequen la condició de poble ocupat, imposen un model de societat capitalista, divideixen la nació catalana, i ni tan sols obren una petita escletxa per exercir la sobirania com a estat independent.

Amb converses mantingudes amb persones integrades en aquest "autonomisme"⁷¹, aleguen en primer lloc, la profunda irracionalitat de per si del moviment independentista català. Preguntats llavors pel que fa a l'oblit del punt rupturista amb l'estat espanyol de l' Assemblea de Catalunya, i justificant llavors la seva actuació en la transició, es respon dient que era la millor opció possible, que hi havia por, i que l'exèrcit espanyol no hagués permès aquesta ruptura, podent derivar la situació en un estat de guerra. A la pregunta de perquè no s'aposta decididament per la independència, ja que es consideren nacionalistes, la resposta s'emmarca en un context de realisme pragmàtic tant característic del nacionalisme català. La resposta és que "*S'ha de tenir en compte que l'aposta per una política més decidida "nacionalment" pressuposa un nivell de consciència nacional més alt del que es dona avui entre els ciutadans del principat de Catalunya*".

En un article publicat el 25-4-86 al diari AVUI, per el llavors president de les JNC, Raimón Cusí i Amigó, afirmava que "*plantejar en aquests moments la disjuntiva, Independència sí o no?, és un error polític que només pot portar-nos a frustracions polítiques i personals...*"

Un punt i a part mereix la relació que han mantingut el moviment independentista català amb ERC. Si des de Terra Lliure es feia la distinció entre els partits estatalistes (PSOE i PP) considerats com a enemics que calia combatre i els del bloc autonomista (CiU, PSC, PSUC preferentment) qualificats com a adversaris als

⁷¹ Converses amb persones que no volen ser citades. De fet però, aquestes reflexions son *vox populi* en el nacionalisme català moderat

quals calia criticar durament (Renyer,1994:47). L'adjectivació d'ERC ha sofert diverses consideracions al llarg de l'estudi documental. En un primer moment, i sobretot amb el lideratge de Joan Hortalà, ERC es podia incloure dins el "Pack" constitucionalista, i per tant, criticable durament.

El procés documental passa des d'un intent d'obviar-ne la seva existència, degut als plantejaments pro independentistes declarats dels seus dirigents i bases, fins a una crítica cada cop més accentuada, arribant a extrems clarament d'enfrontament després de l'operació política d'ERC . Es va esdevenir un fet que era previsible i inevitable a rel del creixement de l'independentisme sociològic. I era que ERC, fent gala de les virtuts de tot partit polític – el saber copsar el pols de la societat i acomodar-se ràpidament a les noves situacions -, va veure en aquest creixement independentista una font inesgotable de planter que necessitava per al seu projecte polític. Si en un primer moment la direcció política d'ERC explorava les possibilitats parlamentaries de major poder polític dins dels límits de la constitució, aquesta irrupció de l'independentisme sociològic va fer adoptar cada vegada més un vocabulari i unes definicions teòriques cada cop més explícitament independentistes.

Des de la direcció del MCAN , el fenomen de la captació de militància, tant directe com indirecte, es veia amb preocupació donant com a resultat un augment de la producció teòrica crítica envers ERC. En l'ALERTA del juliol de 1985, i degut a l'augment de l'independentisme sociològic, amb les primeres temptatives de captació d'ERC, s'hi pot veure escrit : *“ D'aquesta manera (referint-se a ERC) poden avortar el creixement de l'independentisme combatiu, marginalitzant-lo, evitant així que es consolidi una alternativa rupturista”*(Sastre,1998: 99)

A més a més, des del MCAN se'ls acusava que tot i tenir posicions clarament independentistes, acceptaven la constitució espanyola i la via estrictament parlamentària com a camí a seguir per assolir els objectius . A nivell teòric se'ls recriminava d'elaborar tot un seguit de simposis i conferències - com la Convenció Nacional per la Independència -, on es limitaven a tractar la independència com material d'estudi i diagnòstic, sense parar esment en el camí per arribar-hi, alhora que desqualificant de manera continuada la lluita armada com a mètode legítim d'actuació (V.autors,1995: 67).

Tot i la previsió i la inevitabilitat de l'operació política d'ERC, cal esmentar l'error fonamental del MCAN (i que encara perdura) pel que fa a la qüestió ERC. Tot i les diferències d'estratègia i opció determinades que prengui una determinada formació política, s'ha d'ésser mínimament conscient que els plantejaments finals són els mateixos ⁷² . Alhora, la majoria de quadres polítics d'ERC si no havien estat militants de base o de direcció en un moment o altre del moviment independentista català, de segur que tenen un mínim respecte o fins i tot simpatia. El que va passar però, va ser la destrucció de tots els ponts de diàleg entre ERC i el moviment independentista. No era tampoc fàcil, ja que ERC , amb tota la seva estratègia de coptació, descrèdit i deslegitimació del moviment independentista no institucional tampoc va fer massa per refer aquests ponts.

L'última gran línia d'interès en els documents analitzats és l'important esforç de teorització sobre com hauria de ser el moviment independentista combatiu, les línies estratègiques, la tàctica i els fronts d'actuació. Pel que fa a l'estratègia de TL i el MCAN, es definia pel resistencialisme, per la denúncia i per les actuacions via lluita armada.

⁷² Independència i transformació social tot i que a diferents nivells i ritmes

No ens detindrem massa en el tema de la lluita armada, tan sols aclarir que aquesta estratègia estaria condicionada per l'anàlisi d'aquests tres factors “ *la realitat de cada moment tenint en compte l'estratègia de l'enemic (espanya i els reformistes); segons el nivell de comprensió política de l'acció armada de la nostra societat; i segons la nostra capacitat operativa i estructura organitzativa*” (Sastre,1998: 46)”

Pel que fa a la tàctica, estaria conformada per la combinació d'aquesta estratègia armada dirigida especialment contra els aparells de l'estat espanyol, amb la mobilització política i els fronts de lluita que, en aquest cas correspondria al moviment o braç polític concretat per a tal finalitat (o sia, l'MDT). Aquesta es concentraria en un primer moment, en la necessària creació d'organitzacions sectorials (sindicats, estudiants, plataformes d'ajut als presos, etc), que defensarien les mateixes finalitats sectorials, però sense oblidar l'alternativa i l'objectiu global de Independència i Socialisme.

Pel que fa als fronts de lluita, estarien dirigits al moviment obrer, fent costat a les seves reivindicacions de classe treballadora, en col·lectius que propugnin una defensa de la terra (ecologistes, antinuclears, etc), en la defensa de la llengua i cultura catalanes (descartant d'entrada el bilingüisme!) i en general inserint-se en totes les lluites contra les ideologies que tendeixin a perpetuar l'explotació, el masclisme, el racisme, l'individualisme i el consumisme (Sastre,1998: 32).

Pel que fa a les anàlisis sobre les debilitats i amenaces del moviment independentista cal dir que els documents de **Parla Terra Lliure** apunten tot una sèrie de factors que van resultar molt encertats. Ens interessa però, especialment una de les característiques no especialment citades en els documents i que creiem que representa un element cabdal, en l'evolució del moviment independentista en general i de Terra Lliure en particular. Es tracta del fenomen de l'independentisme de “xaveta” descrit en el llibre “**L'independentisme Català 1979-94**”

En efecte, la proliferació d'accions de Terra Lliure amb la posterior creació de l'MDT amb tot l'optimisme que va generar dins els sectors independentistes, va provocar un augment considerable d'adeptes i simpatitzants que veien en Terra Lliure el referent mític que buscaven. Es tracta d'un jovent que engrescats per l'eufòria independentista però sense preocupar-se mínimament per la formació política, històrica social i cultural del país del qual volien la independència, van optar per aquest independentisme d'11 de setembre, optant per el crit fàcil, la reivindicació buida i l'apropiament i banalització de missatges, per desesperació de dirigents, i de militants “antics” de la lluita antifranquista. Aquest jovent, fills del procés de despolitització, desmemòria i despreocupació intel·lectual dels anys 80⁷³, si bé assistien i cridaven consignes pro Independència i visques a Terra Lliure a tot acte social que s'esdevingués (particularment a concerts de rock i diades nacionals), no tenien una formació política suficient (es dona per suposada la generalització) per poder fer aquest salt qualitatiu que necessitava el MCAN. Aquest independentisme de “xaveta” ha estat criticat per sectors considerats com a “durs” dins l'independentisme català⁷⁴

El MCAN va pecar de quedar-se en la fase de l'estricta consigna fàcil i identificable per tothom en lloc de construir un moviment polític amb constant reflexió i anàlisi política, amb propostes i alternatives concretes que fossin assumides per, com a

⁷³ Nota de l'autor: Despolitització i desmemòria promoguda per la pràctica institucional dels partits polítics governants (aportació subjectiva i no demostrable però copsada en els converses)

⁷⁴ Vegeu entrevistes recollides en el llibre de David Bassa *l'independentisme armat a la Catalunya recent*

mínim, un segment de la població propers a les seves reivindicacions (Renyer, 1994: 57).

Dins del context de les debilitats i amenaces del MCAN no reflexades en l'anàlisi dels documents, tenim la qüestió del *mite de l'activisme* teoritzat per Montserrat Tresserras i l'Antoni Estradé en el seu treball **Catalunya Independent?**⁷⁵ com a factor interessant a analitzar. En paraules del mateixos autors “ el mite del activisme significa a aquest grup que imagina la futura participació de la gent gràcies a l'actuació tossuda d'una minoria d'activistes de la resistència. Es per tant aquesta minoria de lluitadors la que té un paper protagonista i d'avantguarda, un paper que pot ser desagraït i sofert al principi, però que , al capdavant esta destinat històricament a ser considerat mereixedor dels mes alts honors i de la mes alta glòria que els correspondrà per haver contribuït amb heroïcitat i sacrifici a la llibertat de la pàtria”. (Tresserras,1997: 57).

Tot i no estar totalment d'acord amb aquesta caracterització del militant independentista a Catalunya – per exagerada - sí que crec que la utilització exclusiva de paraules i frases com “ *el poble treballador català*”, “*els patriotes catalans*” (o bé instaurant el dia del soldat català⁹) són percebudes des de fora del moviment com a frases extreptes d'una altra època, ratllant de vegades l'absurd i provocant més befa i rialla que el pretès respecte i admiració.

El moviment independentista català d'arrel combatiu va pecar de predicar unes propostes de caire maximalista sense tenir massa en compte la possibilitat o la viabilitat que aquestes propostes fossin enteses i acceptades pel gruix de la població catalana. Després de fer un – al meu entendre- acceptable diagnosi de la realitat, el seu discurs de superació i transformació de la realitat s'ha centrat en el “*que hauria de ser*” sense tenir en compte “*el que és realment*”. El desig va obviar totalment la realitat.

Derivat d'aquest fet, la seva pràctica política s'ha caracteritzat per un extremat activisme motivat per qüestions, com socialisme i independència rupturista, que eren molt allunyades de qüestions que realment preocupaven als ciutadans. La doble aposta indissoluble envers independència i socialisme que va fer el moviment independentista català va provocar un enorme dosis d'esforç i voluntarisme als militants i activistes que, junt al fet que ambdues propostes no estaven gens arrelades en el si de la societat catalana provocà un enorme desgast. S'havia de crear consciència i alhora introduir-la al si de la societat catalana encara que fos a cops d'explosius. I si els objectius no progressen per la via normativa (parlamentaria, canals convencionals, etc) s'han de fer entrar com sigui, lluita armada inclosa. Es creia que amb l'acció la gent es desvetllaria.

Pel que fa estrictament a Terra Lliure, la dosis d'activisme, dedicació i voluntarisme es converteixen en disciplina, combativitat i esperit de sacrifici, que els porta indefectiblement a un lliurament absolut a la causa. El que m'atreveixo diferenciar és que l'entrega, l'abnegació i la lluita per valors que podríem qualificar com a post. materials (independència o altres tipus d'idealismes) determina el grau de captació i integritat de la militància, que si la lluita és per la pura supervivència física o d'uns mínims bàsics de subsistència)⁷⁶

⁷⁵ Tresserras, Montserrat; Estradé Antoni (1997). Catalunya Independent? Barcelona, Editat per la F. Jaume Bofill

⁹ Veure cartell del Dia del Soldat català a l'annex Galeria d'imatges independentistes (Figura N)

⁷⁶ la lluita al Brasil del Moviment Sense Terra o la dels palestins, per posar un parell d'exemples

Entrevista a Agustí Argimón ex membre del Front Nacional de Catalunya i actualment militant del MDT a Barcelona. Aquesta entrevista l'he triada per ser un clar reflex de l'opinió majoritària envers les reflexions exposades en aquest apartat.

PR: *Des de quan es militant del Moviment de Defensa de la Terra?*

RS: Sóc militant del MDT des de la seva fundació, l'any 83. Abans havia militat al Front Nacional de Catalunya i des de allà vaig participar en tot el procés de creació del MDT.

PR: *Què el va motivar a fer-se militant?*

RS: Jo, des de ben petit ja tenia idees independentistes i als catorze anys vaig conèixer un noi a la Comissió de Festes de Sants que em va portar al Front Nacional de Catalunya, allà va començar la meua militància política. També vaig col·laborar amb els Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans

PR: *Creu que l'escissió del MDT va ser per motius ideològics?*

RS: Clarament sí, tot i que també es van barrejar motius personals, de fet, a vegades no se sabia la frontera entre uns motius i els altres.

PR: *Què recorda d'aquells moments?*

RS: Suposo que et refereixes al trencament. Doncs van ser un moments molt durs, i jo crec que amb una mica de bona voluntat per les dues bandes s'hagués pogut evitar el trencament, tal com et deia a la pregunta d'abans, l'escissió va ser per motius ideològics tot i que tampoc hi havia gran diferència entre uns i altres. I el temps ho ha demostrat. El que sí vull deixar palès, és que tinc un gran record dels anys que vaig militar al MDT i crec que es va fer força feina

PR: *Pensa que l'aposta per la lluita per l'alliberament nacional està indissolublement lligada amb la de lluita de classes?*

RS: Sense cap mena de dubte, no puc concebre una lluita deslligada de l'altre. De que em serveix tenir un país lliure si les persones seguim sent explotades.

PR: *Tenint en compte el procés de descomposició de l'esquerra a nivell internacional (caiguda del mur de Berlín, etc), creus que l'aquesta opció (referint-me a la pregunta anterior) va ser l'encertada?*

RS: Totalment, tot i que tal com molt bé dius hi va haver un procés de descomposició de l'esquerra a nivell internacional, nosaltres teníem claríssim que no hi pot haver una lluita d'alliberament nacional que no vagi acompanyat d'una lluita d'alliberament social.

PR: *Es comparable al moviment de lluita nacional Català al del País Basc?*

RS: En certs aspectes sí, en altres no. A Euskal Herria les mecàniques són molt diferents de les dels Països Catalans.

PR: *Creus que la vostra ideologia vau aconseguir connectar amb la societat catalana?*

RS: Jo crec que sí, si més no amb una part força important, tot i que degut als trencaments i escissions es va perdre una bona part d'aquesta connexió. De totes maneres, crec que en els darrers anys la cosa ha anat millorant

PR: *Com ha evolucionat l'independentisme els darrers anys?*

RS: Després de la desfeta de l'any 92, es van passar uns anys bastant difícils, crec que ara, d'encà uns tres anys l'evolució de l'independentisme ha sigut força positiva, tot i que encara ens queda molt camí per recórrer. Crec que una de les coses que han contribuït a l'evolució dels darrers anys ha sigut la creació de la Coordinadora de Casals i Ateneus Independentistes i del Procés de Vinaròs

-PR: *Com veus el desenvolupament d'un independentisme simbòlic (de senyeres, slogans, etc.)?*

RS: Es un tipus d'independentisme que sempre existirà, el que hem de saber es canalitzar tot aquest independentisme.

PR: *Què en creus de l'independentisme actual?*

RS: Com et comentava abans, a part de les organitzacions Maulets i Endavant, el fet que tot un seguit de Casals i Ateneus Independentistes hagin creat una Coordinadora és molt positiu, tot això lligat amb la

creació del Procés de Vinaròs, i que l'independentisme va madurant políticament ens obre molts camins per seguir endavant.

PR: ***Em pots explicar que es, d'on ve, i com està actualment el Procés de Vinaròs?***

RS: El Procés de Vinaròs ve de la necessitat de confluència de l'esquerra independentista, i vol esdevenir una Organització-plataforma política unitària de l'esquerra independentista. Des del Procés de Vinaròs s'està impulsant la realització d'una Conferència Nacional de l'Esquerra Independentista que fixi les bases d'acord polític entre les organitzacions ja existents per tirar endavant aquest projecte.

4.4. Funcionament intern i mimetisme Basc

Com s'organitzava internament Terra Lliure? Com s'abastaven? D'on provenien els seus militants? De quin finançament disposaven? La resposta a aquestes preguntes ens donarà la clau per entendre la precària situació de Terra Lliure, l'amateurisme dels seus militants i la manca de perspectiva estratègica a l'hora de emmirallar-se amb el Moviment Basc d'Alliberament Nacional

En aquest apartat, dedicat a esbrinar en bona mesura el funcionament intern de Terra Lliure, els resultats obtinguts han estat sensiblement inferiors a les expectatives creades pel qui escriu aquestes línies. No és un tema que se'n parli fàcilment i més que mai no hi ha res escrit sobre el tema. Fins i tot, havent consultat altres experiències de grups que practicaven la lluita armada i clandestina, com podrien ser les Brigades Roges Italianes o el moviment antifranquista (protagonitzats per grups d'esquerra del país com CNT o el MIL) no es troben referències explícites al funcionament intern de manera descriptiva. Tan sols, a través de biografies⁷⁷ es pot entreveure mínimament aquest funcionament intern. Tot i això, i amb les entrevistes a militants de Terra Lliure recollides en llibre "**l'independentisme armat a la Catalunya recent**" de David Bassa, a través de les converses realitzades, més entrevistes publicades a militants de Terra Lliure a diferents revistes i mitjans escrits, podem treure algunes conclusions referent a la seva composició, organització interna i funcionament, que ens donaran l'abast i les limitacions de Terra Lliure.

I ens referim, en qualificar de grup amateur a Terra Lliure, en primer lloc per les dades obtingudes, però sobretot si ho comparem amb el mirall amb el qual es volia identificar i/o imitar. Estem parlant del Moviment Basc d'Alliberament Nacional i l'organització militar ETA en particular. Aquest serà doncs, l'altre gran punt d'aquest apartat, dedicat a veure el grau de mimetisme de Terra Lliure amb els Bascos. Mimetisme que va condicionar la pròpia organització ja que l'intentar imitar un model basat en una realitat social i cultural que poc tenia a veure amb la realitat catalana, va acabar portant a la frustració. Així doncs, amateurisme d'una organització (amb les divisions i baralles internes "habituals",) que pretenia ser allò que no podia ser i mimetisme envers altres models de lluita armada són dos factors més que van portar a la dissolució.

Composició:

Estem parlant d'una organització que no va passar de les 15-25 persones. A més, cal diferenciar de la primera Terra Lliure (1979-1984) de la Terra Lliure posterior. En efecte, la primera Terra Lliure estava formada en bona part per integrants del grup EPOCA⁷⁸, amb una preparació de caràcter militar i de funcionament en la clandestinitat que provenien de la experiència obtinguda en la lluita antifranquista i amb una formació obtinguda tant al País Basc (a través d'ETA) com en camps d'entrenament disseminats per Europa⁷⁹. Les successives caigudes d'aquests integrants més preparats en lluita armada clandestina amb la substitució per d'altres

⁷⁷ Es va consultar a la llibreria especialitzada en lluites antifranquistes dels grups referits a la llibreria especialitzada del carrer Joaquim Costa de Barcelona

⁷⁸ Aquest punt el podeu veure més ben detallat en l'annex Terra Lliure: Terrorisme o lluita armada?

⁷⁹ Dades obtingudes de converses amb militants de Terra Lliure

mancats d'aquesta formació i preparació, porten a aquest progressiu amateurisme de l'organització. Aquesta separació entre la primera i segona Terra Lliure és de tal dimensió que alguns dels militants d'aquesta primera època no reconeixen a la Terra Lliure posterior a la caiguda de la cúpula a Puigcerda el 1985⁸⁰

Deixant de banda aquesta primera etapa de Terra Lliure on els militants ja es coneixien sobradament, podem dir que no hi havia una estratègia clara i definida de selecció, a l'hora d'incorporar persones disposades a la lluita armada i aquesta selecció sempre va estar determinada per l'estat i situació de l'independentisme. A mesura que el moviment creixia, les demandes per ingressar augmentaven, En cas de necessitat de militància el que es feia era observar a persones que podrien estar disposades a agafar les armes, sondejar-les, verificar que eren fiables i llavors anar-les introduint de mica en mica a l'organització. En cas de demanda explícita de militants el procés es feia més complicat. Aquest fragment d'una entrevista a Pere Bascompte⁸¹ reflexa perfectament aquesta dificultat per saber com s'entrava dins. A la pregunta de com era possible entrar en l'organització, Bascompte respon “*Evidentment era difícil. Suposo que s'hi s'hagués pogut obrir una oficina a la Rambla hi hauria hagut més demandes de militància. Però per a entrar-hi, realment hi havia camins diversos, a vegades casuals. Alhora, aquesta dificultat feia de filtre, ja que qui realment té interès és qui segueix buscant i qui finalment troba. I durant aquest procés hi ha temps per a observar qui és i saber si és realment fiable ...*” (Bassa,1993: 7-8). La estructura secreta, compartimentada i centralitzada, pròpia d'aquest tipus d'organitzacions, resulta molt poc apta per a realitzar tasques de reclutament. S'ha de tenir en compte que el factor policíac (amb tota la càrrega de vigilància i intents d'infiltració) és el principal condicionant a l'hora de seleccionar nous militants.

Pel que fa a l'extracció social dels militants, es caracteritzaven per ser gent assalariada, fonamentalment de classe obrera – llevat d'excepcions com el cas de Jaume Fernandez Calvet, enginyer industrial de professió - i amb una elevada consciència nacional. En general es poden definir com a gent decidida més que esbojarrada, més convençuda que agressiva i amb una capacitat d'anàlisi i fermesa destacables. Aquestes sensacions es desprenen també a través de les entrevistes llegendes i de les converses mantingudes.

Pel que fa a la pregunta sobre la financiació i la compra de material (explosius, armes,) no podem donar-hi massa resposta. No en sabem res llevat que s'havien fet uns quants robatoris i s'havia intentat d'assaltar alguna caserna militar per a tenir material. Per la característica dels artefactes utilitzats de TL deduïm que no es necessitava gaire logística ni infraestructura per produir els artefactes que podríem qualificar de casolans. No hi ha constància d'haver intentat portar a terme el cobrament de l'anomenat impost revolucionari, purament per qüestions de feblesa de l'organització (no així en el cas d' EPOCA).

Funcionament i organització interna:

Podem dir a nivell general que Terra Lliure tenia una articulació més o menys definida, amb diferenciació interna de rols, especialització de funcions, i una divisió jeràrquica entre diferents nivells. Conformem així un entramat fortament centralitzat, mitjançant una estructura piramidal amb pocs dirigents d'autoritat plenament reconeguda, ja sia a nivell intel·lectual o per biografia personal Actuava, com hem dit, de manera jeràrquica amb una direcció d'unes 4- 5 persones, que feien les funcions

⁸⁰ Entrevista concedida al activista Alfred Bentanachs a la revista El Temps i converses mantingudes

⁸¹ Entrevista publicada al llibre de Bassa, L'independentisme armat a la Catalunya recent

executives i ideològiques⁹. L'organització funcionava de manera absolutament compartimentada i jerarquitzada, amb escamots de 2-3 persones on s'intentava que hi hagués una relació anterior, però sense cap relació amb les altres cèdules, bàsicament per qüestions de seguretat. Les assemblees - quan es podien fer -, les feien els membres de la direcció menys un (per raons de seguretat), junt amb un representant de cada cèdula o escamot. En un altre nivell hi havia un seguit de militants que feien tasques de suport, d'informació i de cobertura física, els quals no tenien cap mena de relació amb l'organització estrictament. Aquesta xarxa, cabdal per la supervivència d'aquest tipus d'organitzacions, era en el cas de Terra Lliure, poc consistent. Tant els militants que feien tasques de suport com els membres dels escamots, no podien intervenir en qüestions polítiques o d'estratègia. "*Ells estaven per actuar, i com menys sabessin millor*", recorda Pere Bascompte en la mateixa entrevista (Bassa, 1993: 11).

Però com ja hem esmentat en aquest treball, ni els militants eren persones que es podien dedicar íntegrament a l'organització (eren persones que tenien vida "legal") ni es veritat que no intervinguessin en qüestions polítiques. Terra Lliure va ser una organització terrorista que actuava al marge de la legalitat però no de manera clandestina, i per tant, aquestes característiques van condicionar el seu funcionament intern.

Certament, aquest element de no clandestinitat dels integrants de Terra Lliure i la doble militància a Terra Lliure i als diferents moviments polítics integrats dins el MCAN, són cabdals per veure'n la fragilitat i poca autoritat de la direcció. En efecte, la divisió i escissió que es va produir dins el moviment independentista català a rel de les dues postures clarament enfrontades va arribar fins a dins mateix de TL.

En un primer moment, Terra Lliure va fer constants crides a la unitat del moviment independentista actuant com a àrbitre entre les dues postures enfrontades. De fet, aquesta poca capacitat per posar ordre i disciplina per part de TL ha estat fonamental – i fortament criticat des de les posicions "dures" del moviment – en aquesta divisió i fragmentació del moviment.. Aquesta doble militància dels integrants de TL va comportar finalment que aquests entressin en el debat. A més el col·lectiu de presos, amb les seves intervencions cada vegada més posicionades (qüestió també fortament criticada per alguns sectors), amb les contínues apropiacions de les sigles de TL per part dels dos grans corrents enfrontats, va portar el conflicte dins el mateix cor de l'organització, reproduint-se els enfrontaments de caire personalista i sectari del MCAN.

Resultat: Escissió de Terra Lliure en III i IV assemblea, amb creació inclosa de cèdules armades per reivindicar accions de cada grup amb intencionalitats polítiques destinades a demostrar la capacitat de força de cada posició. La descripció de l'organització feta al principi d'aquest apartat va perdent cada vegada més la seva validesa, a partir de l'escissió del MDT, de l'operació política d'ERC, arribant a la total desaparició funcional i operativa amb l'operació Garzón del 1992.

Així doncs, Clandestinitat, capacitat operativa, disciplina (amb capacitat de coerció interna) i formació política i militar són característiques de les organitzacions terroristes -segons paràmetres del Professor Reinares⁸²-, que no poden ser atribuïbles precisament a Terra Lliure, (amb el dubte de si realment volien ser-ho) alhora que ens donen la clau de volta de la seva poca supervivència i fragilitat estructural.

⁹ Veure fotografia de roda de premsa a l'annex galeria d'imatges independentistes (figura O)

⁸² Reinares Fernando, (2001). *Terrorismo y Antiterrorismo*. Barcelona, ed. Paidós

Mimetisme basc?

La relació del MCAN i del MBAN i el d'ETA amb Terra Lliure ha estat sempre una relació confusa, opaca i polèmica. Acceptada, condicionada i clarament referencial per uns i no desitjada, amagada i fins i tot rebutjada per d'altres.

En cap cas es pot negar la relació, com a mínim en un primer moment. Com ja hem explicat, l'antecedent més directe de Terra Lliure fou EPOCA, i aquesta organització va tenir uns contactes "confirmats" amb ETA militar⁸³, pel que fa a entrenaments militars i transferència de material bèl·lic. L'assalt conjunt a la caserna de Berga per part d'ETA amb ajut d'integrants de Terra Lliure confirmen la relació. Pel que és pot deduir a través de la trajectòria de Terra Lliure podem veure com a mesura que TL anava perdent la seva orientació de caire militar, els contactes amb ETA van anar perdent intensitat fins arribar a la total desconexió. Amb molts escrits dels documents de Terra Lliure⁸⁴ es pot veure que de manera explícita com es demana la no actuació d'ETA en territori català. L'atemptat de l' Hipercor hauria estat definitiu en el trencament d'unes hipotètiques relacions entre ambdues organitzacions. És més, a mesura que ETA actuava en territori català, tot i saber que el MCAN no hi estava d'acord per les conseqüències negatives per a la pròpia estratègia política, demostra la poca consideració que es tenia des del País basc respecte a la lluita armada i política practicada a Catalunya.

El que sí compartien ETA i Terra Lliure era els mateixos referents pel que fa a la lluita armada. Tots dos neixen i s'emmirallen en les lluites d'Alliberament nacional dels països que es van descolonitzar durant el segle XX, i en especial el cas Argelí, donat que aquest tenia un clar paral·lelisme pel que fa al opressor. Un estat nació imperialista i jacobí. No es va tenir en compte però, el factor geogràfic, ja que França es va poder permetre deixar independitzar una colònia però... hagués actuat de la mateixa manera si una part del seu territori es volgués independitzar?

Pel que fa a la relació MCAN i MBAN, fins i tot amb les sigles dels dos moviments en podem veure el grau de mimetisme. Si comparem el tipus d'organització del moviment polític basc⁸⁵ amb el català, veiem que es poden calcar com a mínim a nivell teòric. En ambdós, podem veure que el moviment està estructurat al voltant d'un partit polític amb tot un seguit d'organitzacions sectorials (sindicats, organitzacions d'estudiants, plataformes en defensa de la llengua, solidaritat amb els presos, etc) formant un projecte comú destinada a ampliar la consciència i la militància envers la causa nacional. I en ambdós casos, el procés de construcció nacional va lligat amb el de revolució social i de classe i en tots dos s'accepta la lluita armada sota el paraigua de "*totes les formes de lluita són vàlides*". I si, en el cas dels braços armats el referent era el cas d'Argèlia, el referent dels moviments polítics era el Sinn Fein Irlandès.

Fins aquí les similituds.

⁸³ En el llibre De Jaume Fernández Calvet i en les entrevistes recollides en el llibre de David Bassa, 1993 L'independentisme armat a la Catalunya recent. Sant Cugat del Vallès. Editorial Rourich

⁸⁴ Documents compilats en el llibre Parla Terra Lliure

⁸⁵ Letamendía, Francisco, 1987. Historia del Nacionalismo Vasco y de ETA. SanSebastian, Ediciones Narrica

Com ja sabem, Terra Lliure es va quedar tan sols en la formulació teòrica d'aquesta estructura, tenint sempre aquesta barreja d'enveja i complex d'inferioritat envers els "cosins" bascos. Altres diferències cabdals són que al País Basc tenen, en les Herriko Tabernes i dins els mateixos cascos antics de pobles i ciutats, l'espai de socialització de les noves generacions i adeptes a la causa. A Catalunya, els casals Independentistes, no han arribat mai a fer aquesta funció de socialització. (amb petites excepcions no comparables) Alhora, mentre que en el cas Basc, el que mana es l'organització armada per sobre el moviment polític, en el cas del moviment català, " *tothom manava i ningú creia*"⁸⁶.

Deixant de banda que el propòsit de mimetisme amb el País Basc no es va aconseguir ni de bon tros, les preguntes són les següents: Hi havia intenció d'assemblar-se al Moviment Basc? Es va tenir en compte la idiosincrasia i la realitat social, cultural catalana? Ens inclinem a afirmar que si en la primera pregunta i no en la segona.

Una de les millors definicions que he llegit de l'anomenat conflicte Basc no ha estat precisament de cap analista polític ni de cap reconegut intel·lectual especialista en el tema, ni tampoc dels llibres de referència utilitzats per tractar aquest apartat⁸⁷. Ha estat d'un cantautor. Es tracta de l'inefable Jaume Sisa, que referint-se al tema basc va dir " *que era la lluita d'un poble prehistòric contra la inquisició espanyola*". En efecte, el poble basc té unes clares connotacions prehistòriques tant pel que fa a la llengua (a l'euskera no se li coneixen els orígens), el folklore (el txistulari i l'aixecament de pedres), els esports (amb el frontó) i sobretot per el seu caràcter resistencialista davant l'invasor (l'últim exemple el tenim en les passades eleccions autonòmiques).

Aquest fet antropològic és cabdal per entendre la qüestió basca. Però a més s'ha de tenir en compte el paper dels nacionalistes moderats d'Euskadi (PNB) envers la seva concepció de país, i el paper que va jugar l'església basca durant la guerra civil i durant la dictadura, amb una posició clarament antifranquista⁸⁸. De fet, els primers escamots d'ETA van sortir de les bases del PNB i de seminaris catòlics. A Catalunya, hem estat sempre terra de pas, i amb una història plena d'invasions i batalles perdudes. El caràcter català no és precisament resistencialista i combatiu, més aviat som un poble de pas, sofert i conformista (recordem el poema de "*la trista, bruta i dissortada pàtria* de l' Espriu). Alhora, tots sabem de quin costat es va posar la majoria de l'església catalana durant el franquisme. A més, el paper dels nacionalistes i la burgesia a Catalunya, ha destacat per tenir una visió del nacionalisme basat exclusivament en el folklore i la cultura, deixant de banda qualsevol reivindicació política de l'estatus català.

Reprement el fil argumental pel que fa a la qüestió basca, aquest fet antropològic, social i cultural de cultiu nacionalista va permetre posar les bases d'un moviment prou fort per a resistir el temps que fes falta. A partir dels anys 60 es va començar a muntar una infraestructura, ramificada per diversos països del món que assegurava la continuïtat econòmica i operativa de l'organització (cosa que no podia ni somniar Terra Lliure). L'estratègia clàssica d'acció – repressió - reacció, va "funcionar" al País Basc. Especialistes en el tema basc⁸⁹ asseguruen que la supervivència d'ETA esta fonamentada, en major part per el capital de sofriment patit per una societat (on els

⁸⁶ M'he permès aquesta llicència utilitzant el refranyer popular, perquè exemplifica perfectament el cas català

⁸⁷ Els llibres "Euskadi sin Prejuicios de l' Antoni Batista, i " la Catalunya Catalana" de Miquel Macià (veure referència a la bibliografia).

⁸⁸ M'he basat en el llibre De Francisco Letamendía, Historia del nacionalismo vasco y de ETA. SanSebastián, Ediciones Narrica

⁸⁹ * L'afirmació ve derivada de l'estudi tant dels llibres ja citats en aquest apartat com pel meu interès i seguiment del tema Basc.

vincles de parentiu hi juguen un paper fonamental), a través dels seus morts o empresonats (més de set-cents i prop de 100 morts) per l'acció policial de l'Estat espanyol. La sang dels morts i la seva memòria (els qui ho van donar tot) no permet tornar enrera, esdevenint una obligació, pels qui manen a ETA en l'actualitat , de mantenir fusells i pistoles sempre a punt. Les proporcions del MCAN pel que fa al martirologi⁹, els empresonats i la capacitat de pressió mobilitzadora estaven a anys llum del País Basc.

L'opció de copiar mimèticament l'esquema basc, sia pel diferent tarannà de les diferents idiosincràsies dels dos pobles, o per una pura qüestió antropològica, estava condemnada ja de bon principi.

Entrevista a Xavier Barberà, militant primer d' EPOCA i llavors de Terra Lliure. Va estar empresonat durant 6 anys. Barberà ens descriu, les motivacions, el funcionament i l'estructura d'EPOCA i de la primera Terra Lliure. En aquest cas la importància i conveniència de l'entrevista és evident.

PR: Com es que vas entrar a formar part d'una organització armada ?

RS: Per una evolució política

PR: Des de quan i com vas introduir-t'hi? Qui et va convèncer?

RS: per amistat m'hi vaig introduir. Des de quan? Doncs des de el 1970, i em va convèncer la necessitat de estar en algun lloc que em pogués permetre lluitar per l'alliberament de la societat.

PR: Que creies llavors?

RS: doncs creia amb la utopia i amb tota una sèrie de coses que calia lluitar amb tot el que calgués per aconseguir-les.

PR: Com funcionava l'organització? Com es nodria? Com s'estructurava?

RS: la pregunta es molt amplia, però et diré que el més important era la formació política. Per tant, teníem una persona, un coordinador, que ens donava aquesta formació .o que ens ajudava a aconseguir els mitjans per tal de tenir-la. D'altre banda teníem un funcionament de caràcter assembleari (puntualitza que parla d' EPOCA), sense cap òrgan executiu. Com es nodria? Estem parlant d'una època quasi-clandestina, i per tant, les persones que venien sempre ho feien de la mà de persones que ja hi estaven dins. Sempre eren gent que podien presentar alguna "garantia" en forma d'haver estat en alguna altre lluita, o bé presentar referències En el meu cas jo hi vaig entrar a traves de referències. L'organització s'estructurava en cèdules compartimentades de 3 o 4 persones que normalment es coneixien ja entre elles. Però de vegades – i era millor per si havien "redades"- la gent no es coneixia de res i fins i tot eren d'àmbits geogràfics diferents.

PR: Quin era el teu paper? Va anar canviant durant el temps?

RS: Vaig fer una mica de tot. Des de la militància a les cèdules, i fins a tenir cura de la logística, o de coordinador dels diferents grups. Faig fer de tot.

PR: Com us organitzàveu? Com prenieu les decisions?

RS: Com ja hem dit tot era a nivell assembleari. Es feien reunions de coordinació on cada cèdula, escollia i hi enviava un representant i llavors transmetia al seu grup el que s'havia dit, es discutia, i es portava la decisió a la coordinació (parla d' EPOCA)

PR: Rebíeu ajut de fora? (de la gent)

RS: no rebíem cap ajut ni material ni de diners ni logístic a nivell internacional ni nacional si et refereixes això (es refereix a ajuts d'altres organitzacions). I de la gent, doncs hi havia persones que col·laboraven de manera forçosa amb l'impost revolucionari (Parla d'EPOCA) però també rebíem col·laboracions de tot tipus per part de gent que volia fer-ho sense la implicació que teníem nosaltres . O de vegades tan sols per solidaritat (Parla de Terra Lliure).

PR: Que va significar per a tu la teva implicació personal?

RS: La meua implicació personal ve determinada per la pròpia concepció personal que tinc de la vida, del que jo entenc de la societat, del cada dia, del que veig al meu voltant, molt influenciada del que jo entenc del poder i l'estat, i entenent cada vegada més les relacions humanes – i com haurien de ser – i

⁹ Veure pancarta d'homenatge "als patriotes catalans morts en combat" a l'annex Galeria d'imatges independentistes (figura P)

llavors anar evolucionant políticament. Al principi de l'organització (parla d'EPOCA) no teníem una ideologia tampoc tant definida, però amb els anys i amb la pràctica de la lluita, de la vida comuna amb els companys – fins i tot a la presó- m'ha donat una forma de pensar, que es aquesta evolució política de la qual estic parlant.

PR: Actualment, que en penses de tot plegat, de com ha acabat?

RS: Penso que ens han derrotat però penso que s'havia de provar, que s'havia de lluitar per una cosa que creies, per viure millor. I moltes vegades em plantejo si ho tornaria a fer el mateix altre vegada ... i crec que canviant coses petites coses, ho tornaria a fer una altre vegada.

5. SÍNTESI + CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest treball hem pogut esbrinar quines van ser les causes i factors més importants que van portar a la dissolució de l'organització armada Terra Lliure. En farem una síntesi tot seguit. Arribat aquest punt, la pregunta a fer-se és la següent: Es pot considerar el cas de Terra Lliure com un procés de desmobilització d'un grup armat? Intentarem respondre aquesta pregunta per llavors fer una reflexió crítica sobre el procés vist des d'una perspectiva de Resolució de conflictes.

En el primer apartat, on es descriu una breu història de Terra Lliure, hem pogut veure les dues arrels en la seva aparició: des dels antecedents més recents de lluita armada de la història recent de Catalunya, fins a l'oblit del 4art punt que reivindicava una ruptura amb l'estat espanyol per part de l'assemblea de Catalunya. No cal oblidar el context general de la transició a l'estat espanyol, l'escenari internacional de l'època, i el mateixa antropologia política del nacionalisme català majoritari i dominant d'aquest segle per entendre aquestes arrels.

En l'apartat de les causes principals que van motivar la dissolució de l'organització armada Terra Lliure, aquestes estan molt relacionades dins el context del Moviment Català d' Alliberament Nacional (MCAN), de l'evolució política de l'independentisme a Catalunya i de la repressió policíaca, judicial i política de l'estat Espanyol. Hem pogut veure com els personalismes, les lluites internes pel poder i les posicions inflexibles dels diferents líders van ser determinats en la divisió del MCAN - traslladant-se a la mateixa Terra Lliure-, posant de relleu la feblesa ideològica i la immaduresa política del moviment independentista no institucionalitzat a Catalunya.

Llavors, en plena crisi del MCAN, i en part a causa d'aquest fet, hem descrit l'operació política d'Esquerra Republicana de Catalunya, envers el MCAN amb un objectiu primordial: aprofitar i capitalitzar tot aquest emergent independentisme sociològic dels anys 80 a Catalunya per fer un projecte polític i parlamentari sòlid i ambiciós

En aquesta operació política van haver-hi dos actors fonamentals: per la banda d'ERC, el seu líder Àngel Colom; pel cantó de Terra Lliure, Pere Bascompte. Aquests dos actors van portar les negociacions en secret, provocant una sèrie de recels dins el cantó de l'independentisme no institucionalitzat, amb les posteriors crítiques i desautoritzacions per part de sectors propers a les tesis més rupturistes. La manera com es van portar les negociacions, les promeses incompletes per part d'ERC amb la qüestió dels presos i uns anàlisis que s'han demostrat no factibles per part de L'Àngel Colom, no van fer més que agreujar la divisió dins el MCAN en general i a Terra Lliure en particular, que quedà pràcticament desmantellada.

Per acabar aquest apartat de les causes principals que van motivar la dissolució de Terra Lliure, tenim com a element definitiu, la repressió policíaca i judicial sostinguda de l'estat espanyol, posant un especial èmfasi en la operació pre-olímpica del 1992, dirigida pel jutge Baltasar Garzón contra tot el moviment independentista català no institucional. Hem vist com la intensitat de les operacions policials anaven determinades i calculades en funció de l'augment de l'independentisme català (en general) i del grau de preocupació política envers el fenomen armat de Terra Lliure. Aquest condicionant polític en el grau de repressió va ser perfectament explícit en l'operació político-judicial del juny i juliol del 1992 que, a través d'unes detencions que poden considerar-se com a indiscriminades i jurídicament discutibles (amb tortures

incloses), on l'aparell judicial va detenir a més d'una seixantena de persones vinculades a tot tipus d'independentisme (radical i moderat) amb l'objectiu de tenir unes Olimpíades controlades. Aquest fou el cop definitiu pel que fa a la dissolució operativa de Terra Lliure a Catalunya.

Però, tot i l'existència d'aquestes causes que són acceptades per tots els entrevistats com a les més directes i objectives, en aquest treball hem volgut anar més enllà, analitzant una sèrie de factors els quals entenem que també han estat importants per entendre la no supervivència tant d'un projecte independentista no institucionalitzat com de la presència de la lluita armada en el si de la societat catalana.

Hem constatat en primer lloc el quasi nul suport (quantitativament parlant) que tenia la lluita armada a Catalunya, i l'insuficient suport explícit (electoralment parlant) dels partits polítics que han plantejat obertament la independència de Catalunya en el seu programa polític. Però, paradoxalment, també hem constatat l'existència d'un independentisme matisat i implícit dins aquesta societat catalana. Independentisme implícit que no va saber captar ni arrossegar el MCAN.

En segon lloc, i repassant la història política del nacionalisme català al llarg del segle XX, hem vist com la majoria dels polítics més rellevants del catalanisme polític (llevat de Macià i Colom) mai han apostat per un projecte polític autònom envers l'Estat espanyol. Alhora, hem vist una manca de referents intel·lectuals actuals i extrapolables a la realitat catalana que poguessin fer un paper més o menys legitimador del projecte independentista no institucionalitzat. En el cas de la lluita armada, la legitimació es reduïa exclusivament als propis teòrics del moviment i els referents clàssics a nivell internacional. Per últim, hem analitzat la cobertura mediàtica de les accions de Terra Lliure del diari AVUI, que amb la seva parcialitat/influència informativa, van ajudar al descrèdit general de la societat envers el fet armat a Catalunya.

En el tercer bloc hem analitzat l'estratègia i la tàctica del MCAN a través de tots els documents interns de l'organització compilats en llibre "**Parla Terra Lliure**". N'hem detectat uns anàlisis que al meu entendre, van ser importants per el no-arrelament dins la societat catalana del mateix MCAN. I són: El fet de lligar indissolublement l'alliberament nacional junt amb el d'un procés de revolució socialista gens actualitzat; El discurs justificatiu i reiteratiu envers la defensa de la lluita armada com a element irrenunciable per els diferents actors integrats dins el MCAN; La crítica sostinguda i radical cap a les posicions nacionalistes que optaven per altres vies per assolir uns objectius semblants (independència amb totes les seves variants), arribant fins i tot a trencar relacions amb postures més o menys afins (ERC); i una planificació teòrica excessivament optimista sobre on i com hauria d'evolucionar el MCAN, sense tenir en compte els processos canviants de la societat catalana i occidental, ni els costos que comporta un activisme exclusiu, marginal i clandestí en el cas de TL.

En l'últim bloc, hem analitzat el funcionament intern de l'organització Terra Lliure caracteritzat per un amateurisme creixent a mesura que els militants provinents d'EPOCA eren detinguts i entraven nous activistes sense l'experiència ni formació adequades per a ser operatius en un context d'organització il·legal. Al mateix temps hem constatat com el MCAN es va voler emmirallar en el Moviment Basc d'Alliberament Nacional i com aquesta manca de perspectiva estratègica, per quan ni la societat, ni la història ni els suports al País Basc tenen punt de comparació amb la societat Catalana, en va determinar la seva evolució.

Feta la síntesi, intentarem respondre la pregunta formulada al principi d'aquest apartat, amb una reflexió final inclosa.

Formalment, els processos de desmobilització de grups armats s'anomenen com a tal després d'una negociació entre les dues parts en conflicte. Aquest procés de desmobilització comença a rel del pacte o tracte en el qual s'ha arribat, bàsicament amb aquests tres elements comuns (tenint en compte que cada cas té uns elements propis i diferenciats) :

1. una renúncia a la lluita armada;
2. un pla per a la integració dels activistes i militants a la vida civil i integrada en les institucions;
3. i una negociació constant per a solucionar el conflicte passi el que passi fins al final del procés (prevenint escissions).

Exemples d'èxit d'aquests processos serien el cas d'Irlanda amb l'IRA i el Sinn Fein com actors principals, o els casos de les guerrilles URNG i M-19 que a Guatemala i Colòmbia van iniciar un procés de desmobilització i reinserció civil i política molt interessants⁹⁰.

Tal i com podem veure en l'annex "Terra Lliure: Terrorisme o lluita Armada", L'organització Terra Lliure no es pot considerar un grup terrorista sinó més aviat un grup o moviment que practicava l'agitació armada per donar a conèixer reivindicacions polítiques i dinamitzar un independentisme poc vertebrat. No hi havia una intenció d'esdevenir un contrapoder i tampoc es volia/podia tenir una actitud confrontativa (de caire militar) amb l' Estat espanyol, per "forçar-lo" a negociar. Per tant, com que no va haver-hi cap negociació directa entre l'organització i l'estat ni tampoc n'era la intenció, formalment no podem parlar de procés de desmobilització en el cas de Terra Lliure.

I de manera informal, sense negociació ni pacte, tampoc podem parlar estrictament de procés de desmobilització. Ens referim a l'operació política d'ERC, que té certs paral·lelismes amb els casos abans citats de les guerrilles centreamericanes, on es va produir un procés de reinserció civil i política (en forma de grup polític integrat en les institucions) d'aquests grups que practicaven la lluita armada. L'operació ERC semblava tenir també aquesta intencionalitat aconseguint tenir la principal virtut de portar cap a posicions pacífiques a una gran part de l'independentisme més combatiu i desmantellar pràcticament l'opció armada de Terra Lliure.

El resultat de les converses mantingudes amb actors⁹¹ que van viure el procés ens diuen que la intenció no era precisament aquesta (el de portar cap a posicions pacífiques i desmantellar TL), sinó el ja esmentat intent d'aglutinar tot aquest independentisme no integrat en les institucions per a consolidar un projecte més ambiciós i amb una força electoral que pogués proclamar la independència de Catalunya per via parlamentària. L'actuació ambigua i poc clara d'ERC en el tema dels presos i les reinsercions, reforça la percepció d'interès més polític i electoralista que d'integrador a la via democràtica d'aquest sector independentista. Informalment doncs, tampoc podem veure cap pla o intent de procés de desmobilització per part de cap actor polític de Catalunya (a nivell polític o social) d'integrar als sectors que defensaven tesis armades cap a posicions parlamentàries.

⁹⁰ Vegeu el treball de Maria Truñó " Processos de reinserció civil i política a l' Amèrica llatina" dipositat a la Càtedra UNESCO sobre Cultura de Pau de l' UAB

⁹¹ Bàsicament de persones vinculades a ERC i que van viure en primera persona l'etapa Colom

A rel del que hem vist al llarg del l'estudi de les causes i factors, i d'aquestes últimes reflexions sobre processos de desmobilització formals i informals, estaríem parlant doncs de desmantellament o dissolució forçada pel que fa al cas de Terra Lliure.

Arribats en aquest punt intentarem fer una reflexió crítica sobre tot el procés de dissolució, vist des de la perspectiva i la Teoria de Resolució de Conflictes⁹².

Podem considerar a priori com a conflicte la existència de Terra Lliure dins la societat catalana. A l'hora de solventar aquest conflicte, tenim tot un ventall de postures i maneres d'encarar el conflicte. En destacarem les dues més contraposades. Una de caràcter repressiu i autoritari (tolerància zero) encarat a eliminar el "problema" i un altre de caràcter més integrador encarat a solucionar-lo. Vist tot el procés de dissolució podem dir que la primera estratègia va ser més característica de les estructures polítiques i judicials de l'estat espanyol, i la segona (amb molts matisos) va ser més específica de les estructures catalanes.

En efecte, una bona mostra de la intenció d'eliminar el problema de soc arrel va ser la operació pre-olímpica dirigida pel tàndem Garzón/Roldán, i en el posterior tema de la reinserció dels presos detinguts en aquesta operació. Aquest mètode el que vol és tallar el problema sense anar les causes i els perquè del problema, i la via de la repressió pot portar efectes contraproductius⁹³. Pel que fa a les estructures polítiques catalanes dominants (nacionalisme moderat) aquestes van escollir la via de la deslegitimació dels arguments. De vegades però es va arribar a una excessiva marginalització, del moviment independentista no institucional fet que comportà una actitud d'autodefensa i un trencament dels necessaris ponts de contacte. Marginalar, en determinats graus significa excloure, i quan exclous és molt més difícil fer tornar a la via del diàleg als qui has exclòs. S'entra en un túnel de desconfiances i recances que n'és molt difícil sortir-ne.

La Teoria de Resolució de Conflictes ens indica que en tot conflicte armat la via purament policial no és ni recomanable ni en molts casos efectiva⁹⁴. Aquesta teoria ens indica que la millor opció per a solucionar aquests conflictes ve derivada per l'establiment de ponts de diàleg i de deslegitimació d'arguments i l'apelació a l'ètica i la moral amb l'objectiu d'integrar i convèncer aquests sectors que la via escollida no és l'adequada. Les actuacions indiscriminades no fan més que ajudar a donar més arguments que legitimen actuacions i pràctiques fora de l'àmbit definit com a legal, democràtic i parlamentari⁹⁵. Un error de l'estil del comès per l'estat espanyol amb la creació d'un grup paramilitar com era el GAL, dóna arguments interns (a la pròpia militància) per continuar la lluita armada.

És important doncs, tenir una posició absolutament crítica envers el fet armat, però alhora obrir tots els canals necessaris que ens permetin un diàleg que possibiliti una futura integració dels activistes i militants d'aquestes organitzacions clandestines en la vida civil, social i política del país. Al mateix temps, s'ha de tenir molta cura de no caure en pràctiques no tipificades en l'estat de dret, i donar oportunitats polítiques als plantejaments que encara que siguin minoritaris, han de tenir cabuda en un sistema que es fa dir democràtic.

⁹² Fons bibliogràfic de la Càtedra UNESCO de l'UAB en relació a la Teoria sobre Resolució de Conflictes

⁹³ Vegeu vinyeta crítica sobre el fet repressiu a l'annex Galeria d'imatges independentistes (vinyeta Q)

⁹⁴ A partir d'un suport de la població a la lluita armada (o al seu braç polític) que superi el 8% es considera l'opció purament policial com a inviable.

⁹⁵ Conferència del Premi nobel de la Pau, Pérez Esquivel, a l'aula Magna de la facultat d'educació de l'UAB el 8-5-2002

6. BIBLIOGRAFIA (i d'altres recursos utilitzats)

BIBLIOGRAFIA BÀSICA:

- Bassa, David 1993. **L' independentisme armat a la Catalunya recent**. Sant Cugat del Vallès. Editorial Rourich.
- Bassa, David 1994. **L' operació garzón: Un balanç de Barcelona 92**. Barcelona. Llibres de l'índex
- Batista, Antoni (1997) **Terror i negligència: Hipercor i la construcció periodística d'ETA**. Barcelona, Ed. La Magrana,
- Batista Antoni, 2001. **"Euskadi sin Prejuicios"**. Barcelona, Plaza Janès editors
- Bosch, alfred 1997. **La via africana. Velles identitats, nous estats**. València edicions
- Branchadell, Albert 2001. **La hipòtesi de la Independència**. Barcelona, Ed. Empúries
- Diversos autors, 1995. **L' independentisme Català**. Barcelona, Llibres Índex
- Diversos autors 1988. **Catalunya, Terra Lliure** (documents del moviment de defensa de la terra 1984-88)
- Fernandez, Jaume 1986. **Terra Lliure (1979-1985)**. Barcelona. Ed. El Lamp.
- Letamendía, Letamendía (1987), **Historia del nacionalismo vasco y de ETA**. SanSebastián, Ediciones Narrica
- Macià, Miquel (1998) **La Catalunya Catalana**. Barcelona, Flor del Vent Edicions
- Renyer, Jaume 1994. **Catalunya Qüestió d' estat. 25 anys d' independentisme català**. Tarragona, Edicions el Mèdol.
- Reinares Fernando, (2001). **Terrorismo y Antiterrorismo**. Barcelona, ed. Piados
- Sastre, Carles 1998. **Parla Terra Lliure: els documents de l'organització armada catalana**. Lleida. Editorial el Jonc
- Tresserras, Montserrat; Estradé Antoni (1997). **Catalunya Independent?** Barcelona, Editat per la Fundació Jaume Bofill
- Xirinacs, Lluís M. (1994) **La Traició dels líders**, Vol II, Llibres del Segle, Girona

REVISTES I OPUSCLES:

- Lluita, num 115, abril 1995: Dossier de Terra Lliure i el moviment independentista
- Carrer Gran, num 157, desembre 1996. Totes les cares de l' independentisme.
- El Temps, 9 de maig de 1988, Terra Lliure, vuit anys d' existència.
- Revista Illa Crua, num 350, novembre 1997. Entrevista a Carles Sastre
- Revista nacionalista **La Dama de Reus**. Editat a Vic (Números 2 i 5)

ÀMBIT DE LES CIÈNCIES SOCIALS

- Angelo Panebianco, 1990, **Modelos de Partido**. Madrid, Alianza Editorial
- Levi Giovanni, 1993. **Sobre microhistoria**. Formas de hacer historia. Madrid Alianza
- Mòduls UOC de Ciència política, d'Història Contemporània II, i d'Etnografia i
- Apunts, conferències i articles recollits en la diplomatura sobre resolució de conflictes.
- Pujadas, Juan José, 1992. **El método biográfico**: el uso de las historias de vida en ciencias sociales. Madrid. CIS (cuadernos metodológicos)
- Fons bibliogràfic de la Càtedra UNESCO sobre Teoria de Resolució de conflictes

INTERNET (LES MÉS IMPORTANTS)

- WWW.FREECATALUNYA.COM
- WWW.LLIBERTAT.COM
- WWW.VILAWEB.COM
- WWW.VINAROS.COM
- WWW.PANGEA.ORG
- WWW.TFC.COM

CONVERSES REALITZADES:

- Miquel Resclosa simpatitzant(sense militància) del MCAN
- Jordi Fàbrega, alcalde de St. Pere de Torelló. Ex- militant de l'Entesa i d'ERC.
- Lluís Xandri, ex- regidor d'ERC a Voltregà.
- Pau Jubilà. Militant independentista vinculat al moviment anarquista.
- Jordi Clivillé, participant de l'Assemblea de Catalunya i ex- candidat d' ERC
- Francesc Ribera, Titot. Cantant del grup de rock Els Brams
- David Fernández, militant independentista; actualment al col.lectiu La Torna
- Arcadi Oliveres, vicepresident de Justícia i Pau.
- David Minoves, ex- secretari general de les JERC, amb càrrecs actuals a ERC
- Agustí Argimón, militant del FNC i fundador de l'MDT a Sants.
- Esther Sancho, membre de l'AEI (Alternativa Esquerra Independentista)
- Josep Mustè, ex- militant de Terra Lliure, empresonat el juliol del 1992
- Xabier Barberà, ex militant de Terra Lliure i EPOCA
- Félix Martí, president del centre UNESCO a Catalunya
- Maria Truñó, de l'UAB, especialista en processos de desmobilització
- Pep Traveria, Militant d'ERC i fundador de l'MDT Osona.
- Raimon Usall, ex-militant de Catalunya Lliure i editor de El Jonc.
- Claudi Ribó, partidari de la independència, però no definit políticament.
- Tres converses, amb un periodista, un integrant de Terra Lliure, i un militant del MCAN que no volen ser citats.
- Altres converses no catalogades.

